בצלם
B'TSELEM
بتسيلم

המוקד להגנת הפרט
HAMOKED Center for the Defence of the Individual
هموكيد ـ مركز الدفاع عن الفرد

אוקטובר 2009

ללא משפט

מעצר מנהלי של פלסטינים על-ידי ישראל וחוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים

ללא משפט

מעצר מנהלי של פלסטינים על-ידי ישראל
וחוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים

אוקטובר 2009

מחקר וכתיבה: אופיר פוירשטיין

עריכה: יעל שטיין

ייעוץ משפטי: עו״ד תמר פלג-שריק, עו״ד הישאם אבו שחאדה ועו״ד סיגי בן-ארי

ריכוז מידע: נעה אטלס, סועאד ג׳מאל ורונן שמעוני

עבודת שטח: עאטף אבו א-רוב, מוסא אבו השהש, סלמא א-דיבעי, סוהא זייד,
מוחמד סבאח ועבד אל-כרים סעדי

עריכה לשונית: מישל בוביס

המוקד להגנת הפרט ובצלם מבקשים להודות לעו״ד ג׳מיל אל-ח׳טיב, עו״ד אוסאמה מקבול
ועו״ד סחר פרנסיס על סיועם בהכנת הדו״ח.

ISSN 0793-5196

תוכן העניינים

מבוא 5

פרק א׳: מעצר מנהלי במשפט הבינלאומי 7

פרק ב׳: מעצר מנהלי של פלסטינים על-ידי ישראל 9

פרק ג׳: חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים 43

מסקנות 55

נספח: תגובת משרד המשפטים 57

מבוא

ישראל מחזיקה בבתי הכלא שלה אלפי פלסטינים. רובם הורשעו בבית המשפט, אך מאות מתוכם מוחזקים במעצר הנמשך חודשים עד שנים, מכוח צווים מנהליים בלבד ומבלי שיועמדו לדין. דו"ח זה עוסק בעצירים אלה, הנתונים במעצר ללא משפט בהוראת גורם מנהלי.

מן העצירים המנהליים נשללות הזכויות המוקנות לעצירים בהליך פלילי. אלה האחרונים מוחזקים במעצר לצורך חקירה שלאחריו הם משוחררים לביתם בלא כלום או מועמדים לדין בגין עברות שהם נחשדים בביצוען. המעצר המנהלי, לעומת זאת, נועד לסכל סכנה עתידית, ולפחות באופן רשמי מטרתו למנוע את התממשותה. בניגוד לעצירים ולאסירים בהליך פלילי, לעצירים המנהליים לא נמסרת סיבת מעצרם והם אינם יודעים מהן הראיות הקיימות נגדם. לפיכך אין הם יכולים לנסות ולהפריך אותן, לחקור בחקירה נגדית את העדים או להציג ראיות סותרות. בנוסף, בניגוד לאסירים שדינם נגזר לפרק זמן מוגדר שלאחריו הם משתחררים, אין העצירים המנהליים יודעים מתי יצאו לחופשי ואין כל הגבלה על משך הזמן שבו ניתן להחזיקם במעצר.

שלושה חוקים שונים מאפשרים לישראל להחזיק פלסטינים במעצר ללא משפט. הראשון הוא הצו בדבר מעצרים מנהליים (להלן: צו המעצרים המנהליים), שהוא חלק מהחקיקה הצבאית החלה בגדה המערבית.[1] השני הוא חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) החל בישראל, שהחליף את ההסדר בנוגע למעצר מנהלי שהיה קבוע בתקנות שעת החירום מתקופת המנדט הבריטי.[2] השלישי הוא חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים (להלן: חוק הלוחמים הבלתי חוקיים).[3]

שני החוקים הראשונים נמצאים בשימוש ישראל זה שנים רבות. חוק הלוחמים הבלתי חוקיים נכנס לספר החוקים הישראלי רק בשנת 2002. במקור הוא נועד לשמש לכליאת אזרחים לבנונים שישראל הגדירה כ"קלפי מיקוח" לצורך ביצוע עסקאות של חילופי שבויים וגופות. נכון להיום ישראל משתמשת בחוק זה כדי לעצור פלסטינים תושבי רצועת עזה.

מסמך זה הוא המשך לדו"ח שבצלם פרסם בנושא מעצר מנהלי של פלסטינים לפני שפרצה האינתיפאדה השנייה,[4] ולמעקב הרציף של המוקד להגנת הפרט בנושא זה, המופיע בדוחות

---

[1] צו בדבר מעצרים מנהליים (הוראת שעה) [נוסח משולב] (תיקון מס' 1) (יהודה והשומרון) (מס' 1591), התשס"ז–2007. צו דומה לגבי רצועת עזה בוטל עם יישום "תכנית ההינתקות" בחודש ספטמבר 2005.

[2] חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), תשל"ט-1979. לבצלם ולמוקד להגנת הפרט ידוע על שני פלסטינים, תושבי רצועת עזה, המוחזקים מתוקף חוק זה. ר' "השימוש בחוק" בפרק ג' העוסק בחוק הלוחמים הבלתי חוקיים.

[3] חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, התשס"ב–2002.

[4] בצלם, שבויים של שלום: מעצר מנהלי במהלך תהליך אוסלו, יוני 1997. ר'
.http://www.btselem.org/hebrew/Publications/Summaries/199706_Prisoners_of_Peace.asp

הפעילות השנתיים שלו.[5] בפרק הראשון של הדו"ח יוצגו הוראות המשפט הבינלאומי הנוגעות למעצר המנהלי. הפרק השני יעסוק במעצר פלסטינים על-ידי ישראל מכוח צו המעצרים המנהליים ומכוח חוק סמכויות שעת חירום, ובסופו יובאו כמה מקרים לדוגמה הממחישים את הבעיות שבהליך זה. בפרק השלישי ייבחן חוק הלוחמים הבלתי חוקיים, וגם בסופו יובאו מקרים הממחישים את השימוש שישראל עושה בחוק.

[5] המוקד להגנת הפרט, דו"ח פעילות שנתי 2007. ר' http://www.hamoked.org.il/items/13200.pdf.

פרק א': מעצר מנהלי במשפט הבינלאומי

משפט זכויות האדם הבינלאומי

הזכות לחירות היא מאבני היסוד של זכויות האדם, ומעצר שרירותי ממושך נחשב להפרה של החוק המנהגי הבינלאומי.[6]

בסעיף 9 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות נקבע:

> א. לכל אדם שמורה הזכות לחירות אישית ולביטחון אישי. לא יהיה אדם נתון במעצר או במאסר שרירותיים. לא תישלל חירותו של אדם אלא מטעמים ובהתאם להליכים שנקבעו בחוק.
>
> ב. אדם שנעצר, יודיעוהו בעת מעצרו על הנימוקים למעצרו וכן יודיעוהו ללא דיחוי על כל אשמה המועלית נגדו. [...]
>
> ד. אדם אשר חירותו נשללה באמצעות מאסר או מעצר יהיה זכאי לנקוט הליכים בבית משפט, כדי שבית משפט זה יוכל ללא דיחוי להחליט בדבר חוקיות מעצרו ולצוות על שחרורו אם המעצר אינו חוקי.

על-פי סעיף 4(א) לאמנה, הוראותיה אינן מוחלטות ו"בשעת חירום כללית המאיימת על חיי האומה" רשאית המדינה לפגוע במידה מסוימת בזכויות המעוגנות בחלק מהסעיפים, כולל בסעיף 9, המעגן את הזכות לחירות. עם זאת, גם אז מותר למדינה לנקוט רק אמצעים חיוניים ורק "במידה הנדרשת במדוקדק מפאת חומרת המצב".

סעיף 4(ג) קובע כי מדינה המבקשת לגרוע מהתחייבויותיה על-פי האמנה חייבת להודיע על כך מראש למזכ"ל האו"ם. ואמנם, בעת אשרור האמנה הצהירה ישראל כי מיום הקמתה היא נמצאת במצב חירום וכי ככל שאמצעי מעצר ומאסר שהיא נוקטת מתוקף מצב זה "אינם מתיישבים עם סעיף 9 לאמנה, הרי גורעת מדינת ישראל מהתחייבותה על-פי הוראה זו".[7] בין השאר, מסתמכת ישראל על הכרזתה זו כדי לטעון לחוקיות השימוש במעצר המנהלי.

ועדת זכויות האדם של האו"ם, שהוקמה מכוחה של אמנה זו ואחראית על בחינת הדרך שבה מדינות מיישמות אותה, התייחסה להכרזה זו והביעה ספק בנוגע לאפשרות להצדיק באמצעותה את השימוש שישראל עושה במעצר המנהלי. בתגובה להודעת ישראל כי משרד המשפטים עורך בדיקה מקיפה האם ישנה עדיין הצדקה להכרזה על "מצב חירום", קבעה הוועדה כי יש להשלים בדיקה זו בהקדם האפשרי. בנוגע לשימוש במעצר מנהלי קבעה הוועדה כדלהלן:

> הוועדה מודאגת מן השימוש התכוף בצורות שונות של מעצר מנהלי, בייחוד של פלסטינים מהשטחים הכבושים, שגוררות הגבלות על הגישה לייעוץ משפטי ועל חשיפת הסיבות המלאות

---

[6] ר' למשל הערה כללית 24 של ועדת זכויות האדם של האו"ם: General Comment 24: Issues relating to reservations made upon ratification or accession to the Covenant or the Optional Protocols thereto, or in relation to declarations under article 41 of the Covenant, UN Doc CCPR/C/21/Rev.1/Add.6 (4 November 1994) [8].

[7] כתבי אמנה 1040, כרך 31.

למעצר. מאפיינים אלה מגבילים את יעילותה של הביקורת השיפוטית, ולכן... גורעים מסעיף 9 באופן נרחב יותר מן המותר לתפיסתה של הוועדה לפי סעיף 4.[8]

המשפט ההומניטארי הבינלאומי

מעצר מנהלי הוא האמצעי הקיצוני ביותר שהמשפט ההומניטארי הבינלאומי מתיר לכוח הכובש לנקוט כלפי תושבי השטח הכבוש. לפיכך, ומאחר שמדובר באמצעי חריג וקיצוני, השימוש באמצעי זה כפוף לתנאים מחמירים.

על-פי סעיף 78 לאמנת ג'נבה הרביעית:

> הייתה המעצמה הכובשת סבורה שיש צורך, מטעמי הכרח של ביטחון, לנקוט אמצעי ביטחון כלפי מוגנים, רשאית היא, לכל היותר, לייחד להם מקום מגורים או לעצרם. החלטות בנוגע לייחוד מקום מגורים או למעצר, כאמור לעיל, יתקבלו לפי נוהל סדיר שתקבע המעצמה הכובשת בהתאם להוראות האמנה הזאת. נוהל זה יכלול את זכות הערעור של הצדדים הנוגעים בדבר. החלטות על ערעורים יינתנו בהקדם האפשרי. אושרו ההחלטות, הן יהיו נתונות, מתקופה לתקופה, ואם אפשר – כל שישה חודשים – לעיון מחודש מטעם גוף מוסמך שיוקם על-ידי המעצמה האמורה.

בפרשנות של הצלב האדום הבינלאומי לסעיף זה נקבע כי ההיתר לעצור תושבים מהשטח הכבוש מטעמי ביטחון הוא חריג שבחריג, ומדינות אינן רשאיות להפעילו באופן נרחב:

> סעיף 78 עוסק בטעמי ביטחון חיוניים. אסור להשתמש באמצעים קולקטיביים: יש לדון בכל מקרה בנפרד... בכל מקרה, יש להורות על שימוש באמצעים כאלה רק כאשר קיימים טעמי ביטחון ממשיים וחיוניים; טבעם החריג חייב להישמר.[9]

על-פי סעיף זה, מעצר מנהלי לעולם אינו יכול להוות תחליף להליך פלילי והוא יכול להיות מוצדק רק כדי למנוע מאדם לבצע פעולה עתידית.[10] לכן, כאשר אדם נחשד בביצוע עברה פלילית, לא ניתן להצדיק את מעצרו המנהלי בטענה שלא ניתן לחשוף את הראיות הנוגעות לאותה עברה או בטענה שאין די ראיות כדי להעמידו לדין.

על-פי פרשנות הצלב האדום, סעיף 78 מאפשר לבצע מעצר לצורכי מניעה רק "בתוך גבולות הארץ הכבושה עצמה", ולא בתחומה של המדינה הכובשת. זאת, נוכח הוראת סעיף 49 לאמנת ג'נבה הרביעית האוסר, בין השאר, על העברה של מוגנים אל מחוץ לשטח הכבוש, ובכלל זה החזקה של עצירים ואסירים בבתי כלא הנמצאים בתוך שטח המדינה הכובשת.[11]

---

[8] Concluding Observations of the Human Rights Committee: Israel, 21/08/2003, CCPR/CO/78/ISR (Concluding Observations/Comments), art. 12, http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)CCPR.CO.78.ISR.En (כניסה לאתר ב-26 באוגוסט 2009).

[9] Jean S. Pictet, ed., *Commentary: The Fourth Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War* (Geneva: ICRC, 1958), p. 367-368.

[10] שם, ע' 368.

[11] Jean S. Pictet, ed., *Commentary: The Fourth Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War* (Geneva: ICRC, 1958), p. 368. ר' גם בג"ץ 7015/02, *עג'ורי נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, פ"ד נו(6) 352, פסקה 20.

פרק ב': מעצר מנהלי של פלסטינים על-ידי ישראל

ארבעה גורמים מעורבים בהחלטה על ביצוע מעצר מנהלי: השב"כ, המפקד הצבאי (אלוף פיקוד מרכז או מפקד שהוסמך מטעמו), התביעה הצבאית והשופטים הדנים בחוקיות הצו.

ההחלטה להחזיק אדם במעצר מנהלי מתקבלת לאחר שהשב"כ מגיש למפקד הצבאי "טופס בקשה למעצר מנהלי", המכונה טבל"ם. מסמך זה מכיל המלצה של השב"כ לגבי משך המעצר הרצוי ותמצית של החומר המודיעיני בנוגע לאותו אדם אשר נערכה בידי השב"כ.

ברוב המקרים, לפני הוצאת צו המעצר המנהלי מעביר הצבא את העציר לחקירה במשטרה או בשב"כ. המעצר המוגדר "לצורך חקירה" נמשך לא פעם בין כמה ימים לכמה שבועות, על אף שהחקירה אורכת בדרך כלל שעה קלה בלבד.

בתום תקופה זו, אם לא הוחלט להגיש נגד העציר כתב אישום או לשחררו, המפקד הצבאי מחליט האם להחזיקו במעצר מנהלי ואם כן לאיזו תקופה. תקופת המעצר הקבועה בצו בודד נעה בדרך כלל בין שלושה לשישה חודשים, שהיא התקופה המרבית המותרת בחוק לצו אחד. למוקד להגנת הפרט ולבצלם לא ידוע על צווי מעצר מנהלי שהוצאו נגד פלסטינים לתקופות קצרות יותר. בצו מצוינת בלאקוניות עילת המעצר.

במהלך שמונת ימי המעצר הראשונים מובא העציר בפני שופט צבאי, האמור לבחון את צו המעצר ולהחליט האם לאשרו, לבטלו או לקצרו. הצו אינו תקף ללא אישור השופט.

בתום תקופת המעצר שנקבעה העציר משוחרר או שהמפקד הצבאי חותם על צו להארכת המעצר, שגם אורכו מוגבל לשישה חודשים. במקרה כזה יובא העציר שוב בפני שופט. עד לקבלת החלטה על שחרורו – בין בידי שופט ובין בידי המפקד הצבאי – אין לעציר המנהלי כל אפשרות לדעת מתי ישוחרר.

העצירים המנהליים מוחזקים במתקני כליאה המנוהלים בידי שירות בתי הסוהר, שאחד מהם – מחנה עופר – נמצא בתוך הגדה המערבית והשאר בשטח ישראל.

נתונים

נכון ל-30 בספטמבר 2009, ישראל מחזיקה 335 פלסטינים במעצר מנהלי, בהם שלוש נשים וקטין. רובם מוחזקים מתוקף צו המעצרים המנהליים, אך כמה מהם מוחזקים מכוח חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים). עציר אחד הוא תושב רצועת עזה והיתר תושבי הגדה המערבית.[12]

[12] תושב רצועת עזה האמור מוחזק במעצר מנהלי מכוח חוק סמכויות שעת חירום ולא מתוקף צו המעצרים המנהליים, שכן זה האחרון חל רק בגדה המערבית. בנוסף לעצירים המוזכרים, מוחזקים במעצר מנהלי ישראלי אחד ושני אזרחים זרים ממדינות ערב. הנתונים בחלק זה אינם כוללים את תושבי רצועת עזה המוחזקים מכוח חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, שנתונים עליהם יובאו בפרק ג'. הנתונים המופיעים כאן נמסרו לבצלם ממחלקת המידע של שירות בתי הסוהר ב-31 ביולי 2009, ב-9 בספטמבר 2009 וב-12 באוקטובר 2009.

מנתונים ששירות בתי הסוהר מסר לבצלם עולה כי ב-30 בספטמבר 2009 כ-22% מהעצירים המנהליים הוחזקו לתקופה של עד חצי שנה, כ-37% מהם הוחזקו לתקופה שבין חצי שנה לשנה, וכשליש מהם הוחזקו לתקופה של בין שנה לשנתיים. שאר העצירים, שהיוו כ-8% ממצבת העצירים המנהליים של אותו יום, הוחזקו לתקופות שבין שנתיים לחמש שנים ברציפות. פילוח זה משקף את משך כליאתו של כל עציר ברגע מסירת המידע ולא את תקופות המעצר הסופיות, שניתן לדעת מה הן רק ברגע השחרור.

תרשים: עצירים מנהליים פלסטינים לפי מספר שנות המעצר

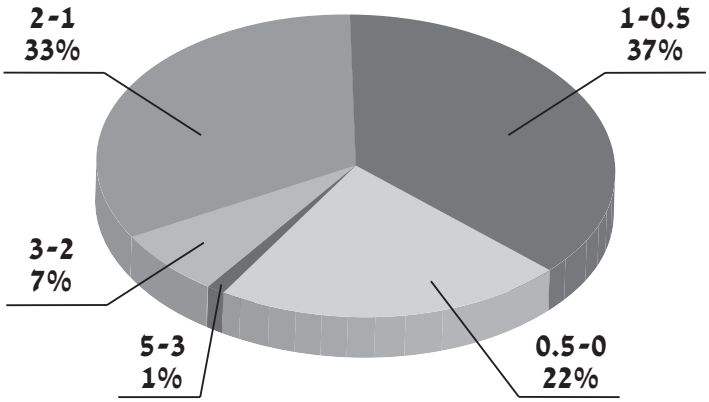

לאורך השנים עצרה ישראל אלפי פלסטינים במעצר מנהלי לתקופות שנעו בין כמה חודשים לכמה שנים. המספר הרב ביותר של עצירים מנהליים נרשם במהלך האינתיפאדה הראשונה. כך, ב-5 בנובמבר 1989 הוחזקו 1,794 פלסטינים במעצר מנהלי. לקראת סוף האינתיפאדה הראשונה עמד מספר העצירים המנהליים על כ-510.[13] בשנות התשעים נע מספר העצירים בין 100 ל-350 בכל רגע נתון ובשנים 1998–2000 עמד מספרם על כמה עשרות בבת אחת לכל היותר.

ב-13 בדצמבר 2000, כחודשיים וחצי לאחר שפרצה האינתיפאדה השנייה, החזיקה ישראל 12 פלסטינים במעצר מנהלי. בחודש מארס 2002 עמד מספר העצירים המנהליים על 44. במהלך מבצע "חומת מגן" באפריל 2002 עצרה ישראל מאות פלסטינים במעצר מנהלי. ב-8 בדצמבר אותה שנה עמד מספרם על 960 ובתחילת פברואר 2003 הוא עלה ל-1,140. מאז, ירד מניין העצירים המנהליים, ובשנים 2005–2007 הוא עמד על 765 בממוצע ברגע נתון. מאז נובמבר 2007 יורד מספרם בהתמדה.[14]

---

[13] נכון ל-30 בדצמבר 1992.

[14] נתונים אלה נמסרו לבצלם במועדים שונים מדובר צה"ל ומשירות בתי הסוהר. מצבות העצירים הנוגעות לתקופה שלפני יישומה של תכנית "ההינתקות" בחודש ספטמבר 2005 כוללות גם עצירים מנהליים מרצועת עזה שהוחזקו מתוקף החקיקה הצבאית שחלה אז באזור זה. נתונים נוספים, כולל מצבות כלואים לאורך השנים, ניתן למצוא באתר האינטרנט של בצלם: www.btselem.org.

תרשים: מספר הפלסטינים שישראל החזיקה בשנים האחרונות במעצר מנהלי

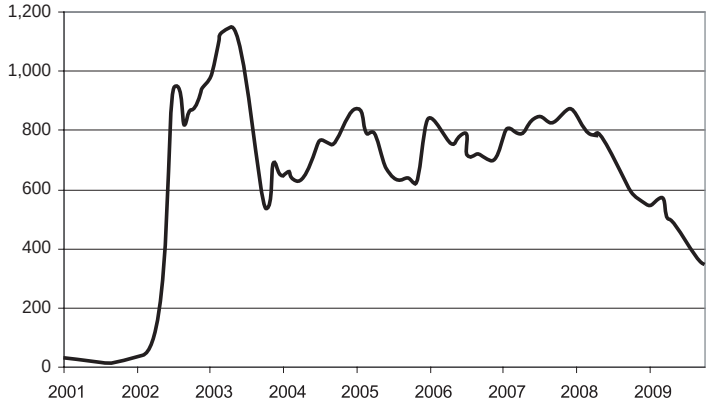

צו המעצרים המנהליים ופסיקת בית המשפט העליון

מרבית הפלסטינים העצורים ללא משפט מוחזקים מתוקף צווי מעצר מנהלי אינדיבידואליים המוצאים מכוח צו המעצרים המנהליים, שהוא חלק מהחקיקה הצבאית החלה בגדה המערבית. צו דומה שהיה קיים בעבר ברצועת עזה בוטל עם השלמת "תכנית ההינתקות" בחודש ספטמבר 2005.

על-פי הצו, המפקד הצבאי, או מפקד שהוסמך מטעמו, רשאי להורות על מעצרו של אדם לתקופה מרבית של שישה חודשים, כאשר יש לו "יסוד סביר להניח שטעמי ביטחון האזור או ביטחון הציבור" מחייבים זאת.[15] ערב פקיעת תוקפו של צו מעצר אינדיבידואלי רשאי המפקד הצבאי להאריכו לתקופה נוספת, שגם היא לא תעלה על שישה חודשים.[16] את צווי המעצר ניתן להאריך שוב ושוב ולא נקבעה בצו תקופה מצטברת מרבית להחזקת אדם במעצר.

צו המעצרים המנהליים מכונן מנגנון של ביקורת שיפוטית. בתוך שמונה ימים מיום המעצר או מיום הארכתו, יש להביא את העציר בפני שופט צבאי בדרגת רב-סרן ומעלה כדי שיבחן את צדקת המעצר. השופט רשאי לאשר את הצו, לבטלו, או לקצר את תקופת המעצר הקבועה בו.[17] על החלטתו יכולים לערער הן העציר והן המפקד הצבאי בפני שופט של בית המשפט הצבאי לערעורים.[18]

הדיונים בשתי הערכאות מתקיימים בדלתיים סגורות.[19] בדיונים אלה מותר לשופט לסטות מדיני הראיות הרגילים, ובפרט הוא רשאי "לקבל ראיה אף שלא בנוכחות העציר או בא כוחו או

---

[15] סעיף 1(א) לצו.

[16] סעיף 1(ב) לצו.

[17] סעיף 4(א) לצו.

[18] סעיף 5 לצו.

[19] סעיף 8(א) לצו.

בלי לגלותה להם" אם שוכנע שגילוי הראיה עלול "לפגוע בביטחון האזור או בביטחון הציבור". כמו כן, רשאי השופט לקבל עדויות שמיעה.[20]

העציר והתביעה הצבאית רשאים לעתור לבג"ץ נגד החלטתו של שופט בית המשפט לערעורים. למעט במקרים בודדים דחו שופטי בית המשפט העליון לאורך השנים את עתירות העצירים וקיבלו את עמדת המדינה. אולם, בחלק מהחלטותיהם אלה, כמו-גם בהחלטותיהם בעניין מעצר מנהלי של אזרחים ישראלים, הבהירו השופטים את הכללים שלפיהם יש לבצע את המעצר המנהלי, לרבות הביקורת השיפוטית עליו.

בית המשפט העליון הדגיש כי המעצר המנהלי הוא אמצעי קיצוני הפוגע פגיעה קשה בזכויות העציר, וכי הוא מתאפשר בשטחים נוכח סעיף 78 לאמנת ג'נבה הרביעית (ר' פרק א'). לכן, לפי שופטי העליון, מעצר מנהלי יכול להיות רק צעד מניעתי "צופה פני עתיד" כלפי מי שנשקפת ממנו סכנה ואסור שישמש כעונש על מעשי העבר.[21] השופטים הדגישו כי מעצר מנהלי ייעשה רק כאשר הסכנה נשקפת מהאדם עצמו ורק כאשר המעצר יסייע בהסרת הסיכון. לכן, אסור להשתמש בחריג הקבוע בסעיף 78 לצורך הרתעה כללית או נגד אדם שהיה מסוכן בעבר ושוב לא נשקפת ממנו כל סכנה.[22]

בית המשפט העליון קבע גם כי המעצר המנהלי, כמו כל אמצעי אחר, כפוף לעקרון המידתיות.[23] לכן, אין להשתמש בו אלא כאשר אין אפשרות למנוע את הסכנה האמורה בהליך משפטי פלילי או בצעד מנהלי שפגיעתו בזכויות האדם חמורה פחות.[24] יש לבחון חלופות פוגעניות פחות ולוודא כי הפגיעה בחירותו של העציר היא מידתית לסכנה הנשקפת ממנו. כך קבע נשיא בית המשפט העליון לשעבר, השופט מאיר שמגר:

> המעצר נועד למנוע ולסכל סכנה ביטחונית, הנובעת ממעשים, שהעציר עלול לבצע, ושאין אפשרות סבירה למונעם על-ידי נקיטת צעדים משפטיים רגילים (הליך פלילי) או על-ידי צעד מנהלי שהוא חמור פחות מבחינת תוצאותיו.[25]

עם זאת, בית המשפט העליון התיר שימוש במעצר מנהלי גם כאשר העציר חשוד בביצוע עברות פליליות ובלבד שיוכח כי נשקפת ממנו סכנה עתידית. זאת, במקרים שבהם התביעה טענה כי אין אפשרות למנוע את התממשות הסכנה בהליך פלילי משום שלא ניתן לחשוף את הראיות הקיימות נגדו או שאין ראיות מספיקות.

---

[20] סעיף 7 לצו.

[21] ר' למשל בג"ץ 814/88, *נסראללה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, פ"ד מג(2) 271.

[22] ר' למשל בג"ץ 7015/02, *עג'ורי נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, פ"ד נו(6) 352, פסקה 24.

[23] ר' למשל בג"ץ 5667/91, *ג'אברין נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, פ"ד מו(1) 858.

[24] ר' למשל בג"ץ 253/88, *סג'דיה נ' שר הביטחון*, פ"ד מב(3) 801, 821.

[25] שם.

שופטי בית המשפט העליון הבהירו כי החלטה של השופט הדן במעצר מנהלי גוברת תמיד על זו של המפקד הצבאי:

> אמנם הסמכות להחליט אם טעמי ביטחון מצדיקים מעצר של אדם מסוים מוקנית על-פי דין למפקד הצבאי... אולם, חירות האדם יקרה מכדי שתופקד בידיו של המפקד הצבאי בלבד. לכן הדין מכפיף את המפקד לשופט – צו המעצר נתון לביקורת שיפוטית. הביקורת השיפוטית היא קו ההגנה על החירות, ויש לשמור עליה מכל משמר...
>
> במחלוקת בין המפקד הצבאי לבין השופט בדבר המסוכנות של העצור, כאשר אותו חומר מונח בפני שניהם, גוברת דעתו של השופט. מסקנה זאת מתחייבת מן התכלית של צו המעצרים, מן המהות של הביקורת השיפוטית ומן הצורך לאזן כראוי בין שיקולי ביטחון לבין חירות האדם.[26]

על רקע זה נקבע כי כאשר השופט החליט לקצר את התקופה שנקבעה בצו המעצר, המפקד הצבאי אינו רשאי להוציא צו הארכת מעצר. לכלל זה נקבעו שני חריגים. האחד, כאשר התקבל מידע חדש, כבד משקל, בדבר סכנה הנשקפת מהעציר. השני, כאשר החלטת השופט לקצר את המעצר נועדה מלכתחילה רק כדי לחייב את המפקד הצבאי לשקול שוב אם יש צורך בהמשך המעצר, לפני המועד המקורי שקבע לסיום תוקף הצו. במקרה זה מכונה ההחלטה "קיצור לא-מהותי" וכל קיצור אחר מכונה "קיצור מהותי".[27]

בנוסף לכך, שופט רשאי לאשר צו מעצר מנהלי ואת התקופה הנקובה בו, ולצד זאת להגביל את סמכות המפקד להאריכו עם תום התקופה.[28]

מראית עין של מערכת שיפוטית

בכל רגע נתון ישראל מחזיקה במעצר מנהלי מאות פלסטינים לתקופות ממושכות. החשש לשרירותיות של המעצר ולכך שהוא לא נעשה רק כאשר לא נותרה כל דרך אחרת למניעת סכנה ממשית מתחזק בשל שני מאפיינים של המעצר המנהלי. ראשית, הניסוחים של עילת המעצר המופיעים על הצווים הם לאקוניים, אחידים ולא מופיעה בהם התייחסות כלשהי למאפיינים אישיים של העציר. הנוסח האחיד נראה כך: "בגין היותו פעיל חמאס המסכן את ביטחון האזור

---

[26] עמ"מ 2320/98, *אל-עמלה (אל-מעמלה) ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית ואח'*, פ"ד נב (3) 346, פסקאות 2, 10.

[27] שם, במיוחד פסקה 12.

[28] עמ"מ 4621/08, *וג'יה עבד אל-רחים עבדאללה נזאל נ' התובע הצבאי*, החלטה, 11 בינואר 2009. בין פסקי הדין הקובעים אמות מידה לשימוש במעצר המנהלי ר': עמ"מ 2320/98, *אל-עמלה (אל-מעמלה) ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית ואח'*, פ"ד נב (3) 346; בג"ץ 4400/98, *ברהם נ' שופט משפטאי אל"מ משה שפי ואח'*, פ"ד נב(5) 37; בג"ץ 11064/05, *ג'מאל אל-ג'דאיל נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, 5 בדצמבר 2005; בג"ץ 3239/02, *איאד מרעב ואח' נ' מפקד כוחות הצבא באזור ואח'*, פ"ד נז(2) 349, 368–369; בג"ץ 9441/07, *מוחמד מסבאח ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, 28 בנובמבר 2007; בג"ץ 5555/05, *פדרמן נ' אלוף פיקוד מרכז*, פ"ד נט(2) 865, 869; בג"ץ 5784/03, *סלאמה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית ואח'*, פ"ד נז(6) 721; עמ"מ 8788/03, *פדרמן נ' שאול מופז, שר הביטחון*, פ"ד נח(1) 176; עמ"מ 9/01, *עבדאללה נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, 18 בפברואר 2001; עמ"מ 3838/09, *התביעה הצבאית נ' פואז אקרע*, 3 בינואר 2008, פסקה ד'; עמ"מ סניגוריה 4621/08 עמ"מ תביעה 4698/08 וג'יה נזאל, 11 בינואר 2009; עמ"מ, *עומר ברגותי נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, 18 בפברואר 2001; עמ"מ 94/4, *בן חורין נ' מדינת ישראל*, פ"ד מח(5) 329, 334; ע"פ 6659/06, *ריאד עיאד וחסאן עיאד נ' מדינת ישראל*, 11 ביוני 2008, פ"ד מד(1) 721, 741-740; עמ"מ 8607/04, *פחימה נ' מדינת ישראל*, פס' 8; עמ"מ 2/86, *פלוני נ' שר הביטחון*, פ"ד מא(2) 508, 513.

ותושביו", כאשר שם הארגון משתנה או לא מופיע כלל. ניסוחים אחידים מופיעים דרך קבע גם בהחלטות השופטים בדיונים הנערכים במסגרת הביקורת השיפוטית והערעורים עליה.[29]

שנית, רוב צווי המעצר המנהלי הראשונים של פלסטינים מוצאים לתקופה של שישה חודשים, שהיא התקופה המרבית המותרת. חלק מהצווים מוצאים לתקופה פחותה מזו, אך רק במקרים בודדים מוצא צו לתקופה הקצרה משלושה חודשים. אם אמנם תכליתו של המעצר היא מניעת סכנה, על משכו להיות מותאם באופן אישי לעציר ולא להיקבע על בסיס קריטריונים קולקטיביים.

מנגנון הביקורת השיפוטית הקבוע בחוק אמור היה לפקח על החלטות המפקד הצבאי ולוודא שלא נעשה בו שימוש גורף ובלתי חוקי. אולם, בחינה של התנהלות מערכת המשפט בנושא זה חושפת פער גדול בין ההלכות שנקבעו לגבי הדרך שבה יש להשתמש באמצעי זה לבין יישומן. בניגוד לדרישות המחמירות שמציב המשפט הבינלאומי ובניגוד להנחיות שופטי בית המשפט העליון, ישראל משתמשת במעצר המנהלי באופן שגרתי ונראה כי היא לא שומרת אותו רק לאותם מקרים חריגים שבהם לא נותרה בידיה כל ברירה אחרת למניעת הסכנה הנשקפת מאדם כלשהו.

אמנם, דוברי יחידת בתי המשפט הצבאיים מתהדרים במה שהם מכנים "מגמת ההתערבות הגבוהה של בית המשפט בצווי המעצר המנהלי" ובקיומה כביכול של "ביקורת שיפוטית הדוקה", ואף מגבים את אמירותיהם בנתונים. אלא שנתונים אלה חושבו בדרך שגויה ומטעה: הנתונים הנמסרים על "שיעור ההתערבות" כוללים החלטות טכניות על קיזוז ימי המעצר הראשונים, טרם הוצאת צו המעצר המנהלי, או החלטות אחרות שאינן מבטיחות את שחרור העציר, כגון קיצור המוגדר "לא-מהותי" שבו השופט מגלגל את האחריות להמשך המעצר בחזרה אל המפקד הצבאי.[30]

בחינה של נתוני דובר צה"ל הנוגעים להחלטות שיפוטיות שהתקבלו במשך שנה, בין אוגוסט 2008 ליולי 2009, מעלה כי בפרק זמן זה קיבלו שופטים בערכאה הראשונה החלטות בעניינם של 1,678 צווי מעצר מנהלי. מתוכם ביטלו השופטים 82 צווים (5%) ואישרו 1,596 (95%).

מתוך הצווים שאושרו:

- ב-267 מן ההחלטות, ששיעורן 17%, הגבילו השופטים את סמכותו של המפקד הצבאי להאריך את המעצר עם תום התקופה בהיעדר חומר מודיעיני כבד משקל חדש:
  - ב-157 מתוכן קיצרו השופטים את תקופת הצו ("קיצור מהותי").
  - ב-110 מתוכן לא קיצרו השופטים את תקופת הצו.

---

[29] ר' תת-פרק "מקרים לדוגמה" להלן.

[30] בתי המשפט הצבאיים באזור יהודה והשומרון, *דו"ח פעילות שנתי לשנת העבודה תשס"ח-תשס"ט, 2008*, עמ' 19; נטע סרורי, "דין וחשבון", במחנה, גיליון 32, 26 באוגוסט 2009, http://dover.idf.il/IDF/News_Channels/bamahana/09/32/01.htm (כניסה לאתר ב-27 באוגוסט 2009). דוחות בתי המשפט הצבאיים לא הבחינו עד כה בין החלטות לאשר את צו המעצר תוך "קיצור מהותי" של משכו, כלומר קביעה כי לא יוצא צו חדש נגד העציר בתום התקופה אלא אם יהיו ראיות חדשות, ובין החלטות לאשר את הצו תוך "קיצור לא-מהותי" של משכו, שאינן בגדר הוראה לשחרר את העציר בתום התקופה אלא נועדו להביא את עניינו לבחינה מחודשת של המפקד הצבאי.

- ב-1,329 מן ההחלטות, ששיעורן 83%, לא הגבילו השופטים סמכות זו של המפקד הצבאי:
  - ב-434 מתוכן קיצרו השופטים את תקופת הצו ("קיצור לא-מהותי").
  - ב-262 מתוכן קיזזו השופטים את ימי המעצר שקדמו להוצאת הצו.
  - ב-633 מתוכן אושר הצו למלוא התקופה שנקבעה בו.[31]

בית המשפט לערעורים דן בשנת 2008 ב-1,880 ערעורים שהגישו עצירים מנהליים. 273 מערעורים אלה התקבלו (15%). בנוסף, נדונו 443 ערעורים שהגישה התביעה הצבאית, ו-254 מהם התקבלו (57%).[32] במענה לפניית בצלם טען דובר צה"ל כי אין לו נתונים ספציפיים על צווים שבוטלו, קוצרו "קיצור מהותי" או קוצרו "קיצור לא-מהותי" על-ידי שופט בית המשפט לערעורים.[33]

הבעיה העיקרית בדרך הפעלת הביקורת השיפוטית על צווי המעצר המנהלי נעוצה בכך שברוב המכריע של המקרים מקבלים השופטים את עמדת התביעה בנוגע לצורך בהטלת חיסיון על חומר הראיות המוגש להם, בטענה שהדבר נחוץ משיקולים של ביטחון המדינה. בכך הופכים השופטים את החריג הקבוע בצו המעצרים המנהליים לכלל גורף המאפשר הטלת חיסיון על עיקר חומר הראיות ומונעים מהעצירים כל אפשרות להתגונן מול הטענות הקיימות נגדם.

סוכני השב"כ ששמעו במו אוזניהם או ראו במו עיניהם את העציר עוסק בפעילות המעידה על סכנה הנשקפת ממנו אינם מופיעים בבית המשפט ואף לא המפעילים הישירים שהמידע נמסר להם. לכן, רובו ככולו של חומר הראיות הוא בגדר עדויות שמיעה שבינן לבין המקור יש גורמים מתווכים.

אמנם, ישנם מקרים שבהם התביעה הצבאית מגישה לשופט גם חומר גלוי לצד החומר החסוי, בעיקר כאשר הסנגור עומד על כך. חומר זה מכיל, למשל, אמרות מחקירות משטרתיות. במקרים כאלה יכולים הסנגורים להסתמך על החומר הגלוי כדי לבסס את קו ההגנה. אך גם אז לא ברור מה הרלוונטיות של חומר זה לסכנה המיוחסת לעציר. הטענה החוזרת ונשנית בפי נציגי התביעה במקרים כאלה היא כי אין כל קשר בין החומר הגלוי לבין הסיבות למעצר המנהלי.

במצב כזה העציר אינו יכול לדעת מהי עילת המעצר ומהן הטענות הקיימות נגדו, למעט המילים הבודדות המופיעות על צו המעצר עצמו בצירוף אמירותיו הלאקוניות של נציג התביעה. בניגוד להליך פלילי שבו הראיות הן ככלל גלויות, החיסיון מונע מן העצירים המנהליים ומבאי כוחם לבחון את איכות המידע, את היקפו, את נכונותו ואת הרלוונטיות שלו. שלילת הגישה לראיות המרכזיות מונעת מן העציר לספק מידע משלים רלוונטי ולנסות להפריך את המיוחס לו.

הסנגורים נאלצים אפוא לתחקר את נציגי התביעה תוך גישוש באפלה, בניסיון לקלוע בשאלותיהם ובטענותיהם לסיבות המעצר שכלל אינן ידועות להם. בדיונים הנערכים בבתי המשפט מרבים נציגי התביעה לטעון כי הם אינם יכולים להשיב לשאלות וכי התשובות להן יינתנו רק "בחסוי", כלומר בחומר שיימסר לשופט בלבד. להלן קטע מדיאלוג כזה:

---

[31] מכתב מחטיבת דובר צה"ל לבצלם, 4 באוגוסט 2009.

[32] בתי המשפט הצבאיים באזור יהודה והשומרון, *דו"ח פעילות שנתי לשנת העבודה תשס"ח-תשס"ט, 2008*, עמ' 20.

[33] מכתב מחטיבת דובר צה"ל לבצלם, 4 באוגוסט 2009.

סנגורית: כמה פעולות אחרות הוא עצמו [העציר] ביצע, שבגינן נעצר מנהלית, שבגינן נחשב מסוכן?

תובעת: יפורט בחסוי.

סנגורית: את יכולה עכשיו לציין את הסעיפים שבהם פעולות אלה הוצגו?

תובעת: ישנם הרבה סעיפים.

סנגורית: האם יש הרבה פעולות?

תובעת: מספר הפעולות יפורט בחסוי.

סנגורית: יש מספר רב של פעולות?

תובעת: יפורט בחסוי.[34]

שופטי בית המשפט העליון לא ניסו לערער על כך שבהליכי המעצר המנהלי מוטל חיסיון על חומר הראיות באופן גורף. תחת זאת קיבלו השופטים מצב זה כנתון והתמקדו בקביעת כללים שצריכים להנחות מערכת משפט שבה מוטל חיסיון על הראיות והעצירים אינם יכולים להתגונן באופן ראוי.

כך למשל, בפסק דין בעניין מעצרה המנהלי של טלי פחימה, קבעה השופטת אילה פרוקצ'יה כי במקרים של מעצר מנהלי, נוכח החיסיון המוטל על חומר הראיות והקושי של העציר להגן על עצמו, על השופט להיכנס לנעליו של העציר ולמצות קווי הגנה שאפשר שהעציר היה נוקט לו חומר הראיות היה גלוי בפניו:

> מציאות זו מעמיסה קושי רב על העצור להתגונן כראוי כנגד החשדות וההאשמות המועלים כנגדו. מציאות זו מטילה חובה מיוחדת גם על בית-המשפט לנהוג הקפדת-יתר בהפעלת הביקורת השיפוטית שהוא מחיל על צו המעצר, ולנהוג בזהירות מיוחדת בבחינת חומר הראיות החסוי אגב מיצוי, בכוחות עצמו, את בדיקת קווי ההגנה האפשריים שהיה העצור יכול להעלות אילו ניתן לו לראות במו עיניו את חומר הראיות הקיים נגדו.[35]

בהינתן החיסיון, על השופטים למלא בעצמם את החלל שיצרו כאשר סירבו להסירו ועליהם לשמש "סנגור-ממונה-לשעה" או "סנגור שהוא בית משפט", כדברי השופט חשין,[36] ולהיות "עין ופה" למי שהחומר מוסתר מפניו, כדברי השופט רובינשטיין.[37]

גם כאן מתגלה פער בין הפסיקות העקרוניות על תפקיד השופט לבין התנהלות השופטים בפועל. השופטים אינם רואים את כל המידע הנמצא בידי השב"כ ובדרך כלל הם אפילו לא דורשים לעיין בו ומסתפקים בטבל"ם שהוגש להם. בדיונים רבים אין השופט הצבאי ממהר לדרוש מן התביעה הצבאית להגיש חומרים גלויים, ככל שאלה קיימים, כגון תמליל חקירתו של העציר או

---

[34] מתוך דיון בבית המשפט הצבאי לעניינים מנהליים במושבו במתקן המעצר עופר בעניינו של העציר המנהלי ח'אלד ג'ראדאת, מ"מ 2823/08, 7 באוקטובר 2008. להרחבה על מעצרו של ג'ראדאת ר' להלן פרק "מקרים לדוגמה".

[35] עמ"מ 8607/04, *טלי פחימה נ' מדינת ישראל*, 4 בנובמבר 2004, ס' 9.

[36] ע"פ 889/96, *מוחמד מאזריב נ' מדינת ישראל*, 8 במאי 1997, פ"ד נא(1) 435.

[37] בש"פ 8920/06, *מג'די טעימה נ' מדינת ישראל*, החלטה, 9 בנובמבר 2006.

של נחקרים אחרים שעדותם נוגעת לעניין הנדון. בכך חוטאים השופטים לתפקידם ומתעלמים מההנחיות לנהוג זהירות מיוחדת בבחינת חומר הראיות ולמצות את בדיקת קווי ההגנה האפשריים שהעציר היה יכול להעלות.

עד שנת 2002 נכח בכל דיון בבית המשפט נציג של השב"כ שהכיר את התיק היטב ויכול היה לענות על שאלות באי כוחם של העצירים, ולו לאוזני השופט בלבד. אלא שהחל באותה שנה, במקביל לזינוק במספר העצירים המנהליים, הפסיק השב"כ לשלוח נציגים לדיונים והיום מגיעים נציגיו לדיונים חסויים בלבד ורק במקרים חריגים, כאשר השופט דורש זאת. מצב זה הוא בעייתי שכן לנציגי התביעה הצבאית אין מידע רב על העציר והבנתם את החומר שהשב"כ מסר מוגבלת. מעיון בפרוטוקולים של דיונים בבתי המשפט עולה כי פעמים רבות נציגי התביעה חוששים לקבל בעצמם החלטה על חשיפת פרטי מידע מהחומר החסוי, אפילו היו דברים של מה בכך, שקשה לטעון כי גילויים יסכן את ביטחון המדינה. כך למשל, באחד הדיונים בעניינו של עציר מנהלי שאלה באת כוחו, עו"ד תמר פלג-שריק, את נציג התביעה "האם ידוע לכם היכן הוא עובד", ותשובת נציג התביעה הצבאית הייתה "יפורט בחסוי".[38] באותם מילים ממש ענתה נציגת התביעה הצבאית בדיון בעניינו של עציר מנהלי אחר, לאחר שבא כוחו של העציר שאל אותה לאיזו תקופה נוגע החומר החדש שהתקבל לדבריה בעניין העצור "אשר מחזק את השיוך הארגוני" שלו.[39]

לו קיבלו על עצמם השופטים לשמש "סנגור-ממונה-לשעה" לאחר שהוטל חיסיון על הראיות, הרי שהיו מתעקשים על גילויים של פרטים מעין אלה. יתרה מזו, הם היו מזמנים לבית המשפט את מקורות המידע המודיעיני. במקרה אחד קבע בית המשפט העליון כי "מקום שרשות שיפוטית סבורה כי חקירה פרונטאלית של מקור מידע דרושה כדי לוודא אם מעצרו של אדם חיוני, מסמכותה – אם לא לומר מחובתה – לעשות זאת, גם אם הדבר יחייב סידורים מנהליים כאלה או אחרים כדי להבטיח את חיסיונו של המקור". אך באותו מקרה קבעו השופטים בסופו של דבר כי "עיון בחומר החסוי מלמד כי סוגיה זו אינה מתעוררת במקרה הנוכחי".[40]

מנגנון הביקורת השיפוטית שהוקם מכוח צו המעצרים יוצר מראית עין של מערכת משפטית הוגנת. העצירים מיוצגים על-ידי עורכי דין, הם רשאים לערער על החלטת השופט וכביכול קיימים בו סדרי דין ודיני ראיות. אולם, מערכת זו שוללת מהעצירים כל אפשרות להתגונן באופן סביר מול הטענות שלכאורה קיימות נגדם, בשל החיסיון המוטל כשיטה על חומר הראיות. לעתים קרובות לא נמסר לעצירים אפילו איזו סכנה נשקפת מהם כביכול ומה לכאורה נועד המעצר למנוע. נוכח חיסיון זה, בחירתם של השופטים שלא למצות בעצמם את בדיקת קווי ההגנה האפשריים היא ויתור על חובתם לקיים ביקורת שיפוטית של ממש על החלטות המפקד הצבאי, שהוא גורם מנהלי, והפקדת ההחלטה על המעצר בידיו.

---

[38] הדברים נאמרו בדיון בעניינו של העציר המנהלי נידאל אבו עכר (ר' מקרה לדוגמה להלן). מ"מ איו"ש 2631/08, מהלך הדיון, 1 בספטמבר 2008.

[39] הדברים נאמרו בדיון בעניינו של העציר המנהלי ועד אל-הדמי (ר' מקרה לדוגמה להלן). עמ"מ 1939/09, מהלך הדיון, 27 באפריל 2009.

[40] בג"ץ 11064/05, *ג'מאל מוסא אבו אל-ג'דאיל נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית*, 5 בדצמבר 2005.

קטינים במעצר מנהלי

ישראל מחזיקה במעצר מנהלי, נכון ל-30 בספטמבר 2009, קטין פלסטיני אחד בשם חמדי א-תעמרי, שטרם מלאו לו 18 שנה. ישנם עצירים נוספים שנעצרו בהיותם קטינים והפכו לבגירים בין כותלי הכלא. ככל שידוע לבצלם ולמוקד להגנת הפרט, מינואר 2001 ועד אוקטובר 2006 מספר הקטינים הפלסטינים שהיו נתונים במעצר מנהלי ברגע נתון נע בין 0 ל-3. בנובמבר 2006 נערך גל מעצרים בגדה המערבית ומספר הקטינים זינק ל-22. מאז ועד סוף שנת 2008 עמד מניינם הממוצע על 12, כאשר מאז ספטמבר 2008 ועד היום ירד מספרם בהדרגה. בשנת 2008 ובתחילת 2009 החזיקה ישראל, ככל הידוע לראשונה, בשתי קטינות במעצר מנהלי – סלווא סלאח וסארה א-סיורי. מעצרן ייסקר בהמשך הדו"ח.[41]

לפי הערכת הארגון Defense for Children International – Palestine, בין השנים 2004–2007 החזיקה ישראל מדי שנה מספר כולל של בין 20 ל-30 קטינים פלסטינים במעצר מנהלי.[42]

מספר הקטינים במעצר מנהלי בשנים האחרונות

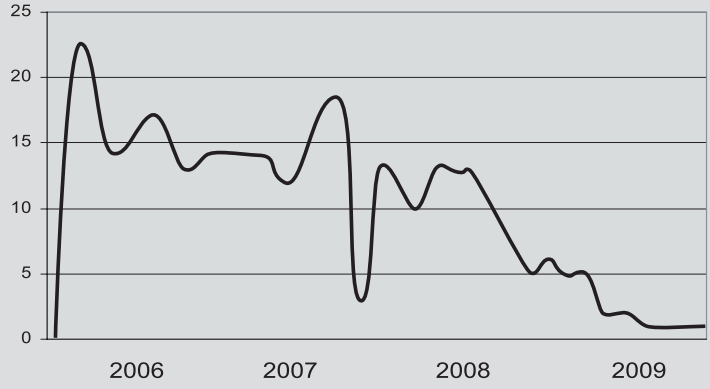

מעצר מנהלי של קטינים פלסטינים מעלה כמה בעיות. ראשית, המשפט הבינלאומי והמשפט הישראלי קובעים שקטין הוא מי שטרם מלאו לו 18 שנה. בניגוד לכך, החוק הצבאי החל בגדה המערבית קובע כי קטין הוא מי שטרם מלאו לו 16, ובני 16 עד 18 זוכים ליחס זהה לזה של בגירים.

---

[41] הנתונים המובאים בפסקה זו נמסרו לבצלם במועדים שונים מדובר צה"ל ומשירות בתי הסוהר.

[42] 30 בשנת 2004, 20 בשנת 2005, 25 בשנת 2006 ו-30 בשנת 2007. DCI – Palestine Section, *Palestinian Child Prisoners 2007*, ר' http://www.dci-pal.org/english/publ/research/2008/PCPReport.pdf (כניסה לאתר ב-6 באוגוסט 2009).

בנוסף, המשפט הבינלאומי מעניק הגנות מיוחדות לקטינים. סעיף 37 לאמנה הבינלאומית לזכויות הילד, העוסק בכליאת קטינים בהקשר של מאבק מזוין, קובע בין היתר כי לא יישלל מהם החופש באופן לא חוקי או שרירותי. על-פי סעיף זה, מעצר או מאסר של ילד יהיו לפי החוק, יהוו אמצעי אחרון ויהיו קצרים ככל שניתן. עוד נקבע כי היחס כלפי ילד שנשלל ממנו החופש יהיה אנושי תוך התחשבות בגילו וכי הילד יוכל לשמור על קשר עם משפחתו, למעט במקרים חריגים. כמו כן נקבע כי יש לאפשר לקטינים גישה מהירה לעזרה משפטית או אחרת וזכות לערער על שלילת החופש בהליך מהיר.

במרוצת השנים הפרה ישראל סעיף זה בכל הנוגע למעצרם המנהלי של קטינים, והטענות המופיעות בדו"ח בנוגע לדרך השרירותית והגורפת שבה משתמשת ישראל באמצעי המעצר המנהלי ובנוגע להיעדרה של ביקורת שיפוטית אפקטיבית, נכונות גם בנוגע למעצרם של קטינים.

בנוסף, רוב העצירים המנהליים הפלסטינים מועברים לבתי כלא בישראל בניגוד לאיסור הקבוע במשפט ההומניטארי הבינלאומי על כליאה מחוץ לגבולות השטח הכבוש.[43] בשל כך, ונוכח קשיים שישראל מערימה על השגת אישורי כניסה לתחומה, משפחתם מתקשה לבקרם, ובמקרים רבים העצירים מנותקים מבני משפחה למשך כל תקופת המעצר. ניתן להניח כי הקשיים הנפשיים שהפרדה כזו יוצרת אצל העציר גדולים במיוחד כאשר מדובר בקטין.

מעצר מנהלי הוא האמצעי הקיצוני ביותר שהמשפט ההומניטארי הבינלאומי מתיר לכוח הכובש. ככזה, יש להשתמש בו רק במקרים חריגים ביותר, לאחר שאמצעים אחרים הוכחו כלא יעילים. בהתחשב בדברים אלה ונוכח פגיעותם היתרה של קטינים וההשלכות ארוכות הטווח של הפגיעה בהם, המוקד להגנת הפרט ובצלם קוראים לישראל להימנע ממעצר מנהלי של קטינים.

---

[43] ר' סעיפים 49 ו-78 לאמנת ג'נבה הרביעית ופרשנותו הרשמית של הצלב האדום לסעיפים אלה. בחודש מארס 2009 עתרו המוקד להגנת הפרט, יש דין והאגודה לזכויות האזרח בישראל לבג"ץ נגד החזקת אסירים ועצירים מהשטחים בשטח ישראל. העתירה תלויה ועומדת. בג"ץ 2690/09, *"יש דין" ואח' נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית ואח'*, עתירה לצו על תנאי, 25 במארס 2009. ר' http://www.hamoked.org.il/items/111510.pdf.

מקרים לדוגמה

להלן יוצגו כמה מקרים עדכניים של מעצר מנהלי. במקרים שבהם העציר הוחזק במעצר מנהלי הן בעבר והן בעת האחרונה, אך לא ברצף, תתמקד הסקירה בעת האחרונה. המקרים אינם בגדר מדגם מייצג, אך יש בהם כדי לאפשר התרשמות ממדיניות המעצר המנהלי, מאופן יישומה ומן הפגיעה בזכויותיו של העציר – בראשון הזכות להליך הוגן.

מוחמד ח'ראז

שם מלא:	מוחמד-זיאד מכאווי טאהר ח'ראז
מקום מגורים:	שכם
גיל:	43
משך המעצר:	שמונה חודשים
סוג המעצר:	מעצר מנהלי מכוח צו המעצרים המנהליים
עילת המעצר בצו:	"בגין היותו פעיל חמאס המסכן את ביטחון האזור"
מתקן הכליאה:	כלא קציעות, בתוך שטח ישראל

"הרחיקו אותי בכוח מאשתי, מאמי ומהילדים הקטנים שלי. פגעו בפרנסה שלי בלי שום הצדקה אמתית ובלי שביצעתי שום פשע... נענשתי על מעשה שלא עשיתי".

מוחמד ח'ראז לאחר ששוחרר מן המעצר[44]

מוחמד ח'ראז, תושב שכם בן 43, נשוי ואב לחמישה, הוא בעל מכולת לפרנסתו ובנאי במקצועו. ח'ראז נעצר בשנת 2008 ושוחרר כעבור כשמונה חודשים מבלי שהואשם בדבר ולאחר ששופט צבאי קבע כי מעצרו בוצע על יסוד "מידע ישן המתייחס לתקופה של כשנה וחצי עד שנתיים טרם מעצרו".[45]

המעצר לפני הוצאת צו המעצר המנהלי הראשון: חקירה שנמשכת למעלה מחודש

ח'ראז נעצר ב-6 בנובמבר 2008. על-פי עדותו, בשעות אחר הצהריים המוקדמות נכנס לחנות המכולת שלו אדם בלבוש אזרחי ושניים נוספים נעמדו על מפתן הדלת. האדם שנכנס לחנות שלף אקדח, הזדהה כאיש הצבא הישראלי והורה ללקוחות להרים ידיים. הוא הורה לח'ראז להזדהות בפניו ולאחר שעשה כן כבל את ידיו באזיקים והוביל אותו לכלי רכב שהמתין בחוץ. חיילים שישבו בתוכו כיסו את עיניו של ח'ראז ולקחו אותו לחקירת שב"כ במחנה חווארה. למחרת העבירו אותו למתקן חקירה בפתח תקווה, שם הוא הוחזק בצינוק במשך כעשרה ימים, שבמהלכם גם נחקר מפעם לפעם בידי חוקרי שב"כ. על-פי עדותו של ח'ראז, ב-17 בנובמבר מסר לו חוקר שב"כ כי ארבעה אנשים שנחקרו בשנת 1997 מסרו מידע על עברות שביצע כביכול. בחקירתו נשאל בין השאר על סחר באמצעי לחימה.[46] ח'ראז נחקר רק בחלק קטן ביותר מהזמן שהיה עצור "לצורך חקירה".

---

[44] עדותו נגבתה בידי עבד אל-כרים א-סעדי ב-14 ביולי 2009.

[45] מ"מ 1589/09, החלטה, 12 במאי 2009.

[46] עדותו נגבתה בידי עבד אל-כרים א-סעדי ב-14 ביולי 2009.

צו המעצר המנהלי הראשון: השופטים מאשרים

ב-14 בדצמבר 2008, למעלה מחודש לאחר שנעצר, מסר קצין שב"כ לח'ראז כי הוחלט להחזיקו במעצר מנהלי למשך שישה חודשים. תקופת המעצר החלה ב-17 בדצמבר 2008.

ב-22 בדצמבר התקיים דיון על צו המעצר בבית המשפט הצבאי במחנה עופר. בפתח הדברים טען נציג התביעה כי חלק גדול מהחומר הקיים נגד ח'ראז גלוי ומכיל הודאות שנגבו למעלה משמונה שנים קודם לכן, כולל הודאה של אדם ולפיה ח'ראז ביקש לקנות ממנו אקדח ולהעבירו לאדם שישראל הגדירה כמבוקש. כן יש בחומר הגלוי הודאות של שני אנשים שטענו כי ח'ראז היה חבר בארגון האחראי על פעילות חמאס באזור שכם. החומר החסוי, לעומת זאת, היה לטענת נציג התביעה עדכני וקשר את ח'ראז ל"פעילות בכירה במסגרת ארגון החמאס" שהנה "פעילות צבאית וארגונית". נוכח היותו של החומר הגלוי ישן טען נציג התביעה כי אין מקום להעמידו לדין פלילי וכי "לאור חומרת החומר החסוי בעניינו, לטעמה של התביעה, יש לאשר את מעצרו המנהלי".[47]

מאחר שעד למועד הדיון לא נמסר לבא כוחו של ח'ראז, עו"ד אוסאמה מקבול, החומר הגלוי בעניינו, הוא ביקש לדחות את הדיון והשופט, סא"ל רון דלומי, נעתר לבקשתו.[48]

הדיון התחדש ב-5 בינואר 2009, הפעם בפני השופט רב-סרן צבי היילברון, לאחר שהועבר לעורך דינו של ח'ראז החומר הגלוי. מהחומר הגלוי עלתה האפשרות שח'ראז חשוד בתכנון פיגוע ביחד עם אנשים נוספים. במהלך הדיון הודה נציג התביעה, בעקבות שאלות שהפנה אליו הסנגור, כי עיקר המידע החסוי בעניינו של ח'ראז "התקבל כשנה וחצי טרם מעצרו ועד סמוך למעצרו" אך סירב לחשוף מדוע נעצר ח'ראז זמן כה רב לאחר שנגבו העדויות שלכאורה הפלילו אותו ולאחר שהתקבל המידע החסוי. נציג התביעה גילה כי "יש מעורבים נוספים" בתיק אך סרב למסור פרטים לגביהם. בתשובותיו לשאלות הסנגור הפנה נציג התביעה שוב ושוב את השופט לחומר החסוי ונמנע ממתן תשובות ענייניות. נוכח תשובת נציג המדינה טען הסנגור, בין היתר, כי יש טעם לפגם במעצר מנהלי המבוצע על יסוד חומר שרובו התקבל זמן כה רב לפני ביצוע המעצר.[49]

לאחר מכן הורה השופט על קיום דיון במעמד צד אחד, ובמהלכו עיין בטבל"ם. בהחלטתו, שהתבססה ברובה על נוסח קבוע המועבר מהחלטה להחלטה בשיטת "העתק והדבק", קבע השופט:

> לא ניתן לגלות כל פרט מן המידע שהוצג בפניי, מעבר למה שכבר נחשף ונמסר במהלך הדיונים, וזאת מן החשש שהדבר עלול לפגוע בביטחון האזור או בביטחון הציבור... [ח'ראז] הנו פעיל בכיר בארגון החמאס, בדרג הנהגה. במסגרת הארגון עסק המשיב במגוון רחב של פעילויות, הן בתחום הארגוני והן בתחום הצבאי, ומכאן מסוכנותו לביטחון האזור... לאחר שבחנתי את

---

[47] מ"מ 3179/08, ביקורת שיפוטית למעצר מנהלי, מהלך הדיון, 22 בדצמבר 2008.

[48] שם, החלטה, 22 בדצמבר 2008.

[49] שם, מהלך הדיון, 5 בינואר 2009.

> המידע החסוי באופן מעמיק, שוכנעתי כי המידע האמור רלוונטי ויש בו כדי ללמד על הסכנה העתידית הנשקפת מן המשיב. לאור זאת, מצאתי כי טעמי ביטחון האזור והציבור מחייבים את המעצר המנהלי של המשיב, וכי תקופת המעצר המנהלי שקבע המפקד הצבאי בצו עומדת בדרישת הדין למידתיות.[50]

השופט אישר את צו המעצר המנהלי ואת התקופה הנקובה בו, לאחר שקיזז ממנה את ימי המעצר שקדמו להוצאת הצו. תאריך תפוגת הצו הועמד אפוא על 6 במאי 2009. בהחלטתו לא הסביר השופט כיצד ניתן להצדיק מעצר המבוצע על יסוד מידע כה ישן.

ח'ראז ערער על החלטת השופט והדיון בערעור התקיים ב-18 בפברואר 2009 בפני שופט ערכאת הערעורים אל"מ משה תירוש. בפתח הדברים טען נציג התביעה הצבאית כי "לקראת הערעור התווסף מידע חסוי חדש" שחיזק את המיוחס לח'ראז. נוכח החיסיון שהוטל על המידע התקשו ח'ראז ועורך דינו להעמיד הגנה משפטית ראויה. במהלך הדיון אמר ח'ראז לבית המשפט:

> אני בן 42 ועובד בסחר מזון. איך זה יכול להיות, שאני גם עובד וגם בארגון... אני מצליח בעבודה שלי. אין לי שום פעילות ארגונית, כשאני נמצא בחנות שלי 24 שעות. איך זה יכול להיות שאני מבוקש [במשך] 12 שנים ואני עובד... החנות נמצאת מתחת לבית שלי... [חוקרי השב"כ] אמרו שאני מבוקש [כבר] 12 שנים ומעולם לא נשלח לי זימון לחקירה. אני לא שייך לשום ארגון.[51]

לאחר שעיין בחומר החסוי קבע השופט כי אין מקום לחשוף את החומר החסוי אך הוסיף כי "החומר כולל פריטי מידע מרובים, ממקורות שונים, בדרגות מהימנות שונות, המצטלבים חלקית זה עם זה ומאמתים חלקית זה את זה. חלק מהפריטים הם בעלי חומרה של ממש". השופט קבע כי יש לדחות את הערעור שכן "למפקד האזור היה יסוד סביר להניח, מטעמי ביטחון החלטיים ועל סמך הערכת מסוכנות צופה פני עתיד, כי ביטחון האזור [ו]לחלופין ביטחון הציבור מחייבים שהמערער יוחזק במעצר. אורך המעצר מידתי יחסית למסוכנות המוערכת הנובעת מן המערער".[52]

עיון בהחלטות אחרות של השופט תירוש בעניין עצורים אחרים חושף כי דברים אלה מופיעים בהחלטותיו דרך קבע וככל הנראה מועברים מהחלטה להחלטה בשיטת "העתק והדבק".

צו המעצר המנהלי השני: השופט מחליט על קיצור המעצר

ב-30 באפריל 2009, ערב פקיעת תוקפו של צו המעצר המנהלי הראשון, חתם המפקד הצבאי על צו הארכה למעצרו של ח'ראז לשישה חודשים נוספים, שראשיתם ב-6 במאי 2009.

ב-12 במאי 2009 התקיים דיון בבית המשפט הצבאי בקציעות בפני השופט סא"ל עמית פרייז. בפתח הדברים הצהיר נציג התביעה הצבאית כי לא התווסף בתיק חומר חדש, אך עם זאת

---

[50] שם, החלטה, 5 בינואר 2009.

[51] עמ"מ 1181/09, מהלך הדיון, 18 בפברואר 2009.

[52] שם, החלטה, 18 בפברואר 2009.

ביקש מהשופט לעיין בחומר החסוי ולאשר את צו המעצר. בדיון זה ייצגה את ח'ראז עו"ד תמר פלג-שריק מהמוקד להגנת הפרט, שטענה להגנתו כי החומר הקיים נגדו ישן ביותר. טענה זו התבססה על שאלות החוקרים, כפי שהופיעו בחומר הגלוי, שלא נגעו לתקופה הסמוכה למעצר. עו"ד פלג-שריק העלתה באוזני השופט את האפשרות שמקור החשדות נגד מרשה במידע שגוי שנמסר על-ידי גורמים אינטרסנטים ולא אמינים.[53]

לאחר שעיין בחומר החסוי קבע השופט כי שוכנע שלא ניתן לחשוף אותו וכן כי "ההחלטה להאריך את מעצרו המנהלי בדין יסודה ורק שיקולי ביטחון החלטיים חייבו הארכת הצו... העציר אכן השתייך לארגון החמאס והיה בעל מעמד מסוים בו". יחד עם זאת, קבע השופט כי המידע המבסס לתפיסתו את הטענה בדבר פעילותו המסוכנת של ח'ראז הוא "מידע ישן המתייחס לתקופה של כשנה וחצי עד שנתיים טרם מעצרו... לאחר תקופה כה ארוכה ללא מידע על המשך פעילות זו... אין לה כמעט כל משקל בהערכת המסוכנות של העציר".

בהמשך ההחלטה נכתב: "התרשמתי שגם לאחר כחצי שנה בין כותלי הכלא טרם חלפה לחלוטין המסוכנות שנבעה מאותו מעמד של העציר. עם זאת, לטעמי מדובר במסוכנות שניתן לסכלה באמצעות הארכת המעצר לתקופה קצרה יחסית של חודשיים בלבד". השופט הדגיש כי מדובר בקיצור המכונה "מהותי", כלומר קיצור שלא מתיר למפקד הצבאי להאריך את מעצרו בתום התקופה שנקבעה אלא במקרים חריגים.[54]

ח'ראז שוחרר אפוא ב-5 ביולי 2009, שמונה חודשים לאחר שנעצר.

נידאל אבו עכר

שם מלא:	נידאל נעים מוחמד אבו עכר (אבו מוחמד)
מקום מגורים:	מחנה הפליטים א-דהיישה
גיל:	41
משך המעצר:	מוחזק מאז מארס 2008 (עם הפסקה של כחודש)
סוג המעצר:	מעצר מנהלי מכוח צו המעצרים המנהליים
עילת המעצר בצו:	"בגין היותו פעיל החזית העממית המסכן את ביטחון האזור"
מתקן הכליאה:	כלא עופר, מחוז רמאללה

"אני חושב שהם חיפשו אותי. איך נדע אם החומר החסוי אמתי? החומר הגלוי, אנחנו יודעים שהרוב בו לא נכון... אני רוצה להשתחרר מהמעצר לאלתר".

נידאל אבו עכר בדיון בבית המשפט, 20 בנובמבר 2008

נידאל אבו עכר, תושב מחנה הפליטים א-דהיישה שבמחוז בית לחם, הוא בן 41, נשוי ואב לשלושה. הוא מועסק כמתאם תוכנית בנושא הפלות מטעם הפדרציה הבינלאומית להורות מתוכננת (IPPF).

---

[53] מ"מ 1589/09, מהלך הדיון, 12 במאי 2009.

[54] שם, החלטה, 12 במאי 2009.

מאז שהיה בן 17 נכלא אבו עכר פעמים רבות במעצר מנהלי לתקופות ממושכות. בשנים 2002–2006 היה כלוא ברציפות ובמהלך תקופה זו הוצאו נגדו שבעה צווי מעצר מנהלי והוגשו נגדו שני כתבי אישום, שבהם הורשע וריצה את עונשו. אבו עכר שוחרר בהחלטת שופט בחודש אוקטובר 2006, למעלה מארבע שנים לאחר שנעצר לראשונה.

המעצר הנוכחי: תקופה ראשונה

ב-10 במארס 2008 נעצר אבו עכר שוב. כעבור שבוע, ב-17 במארס, הוציא נגדו המפקד הצבאי צו מעצר מנהלי למשך חצי שנה, עד 16 בספטמבר 2008.

"ביליתי יותר מעשר שנים בכלא הישראלי, ויותר משבע במעצר מנהלי... אני מקווה שבזמן הקרוב אני אהיה עם הילדים שלי ועם משפחתי, ושישחררו אותי".

נידאל אבו עכר בבית המשפט,
26 באפריל 2009

ב-23 במארס התקיים דיון בבית המשפט הצבאי במחנה עופר בפני השופט סא"ל עמית פרייז. במהלך הדיון טען נציג התביעה כי לאבו עכר מיוחסת "פעילות ארגונית בכירה בחזית העממית". הוא הוסיף כי המידע בנוגע אליו התקבל לאחר ששוחרר ממעצרו האחרון וכי מידע זה, שנותר חסוי, "מצביע על פעילות עדכנית ופעילות עד לסמוך למעצרו". נציג התביעה סירב לבקשת באת כוחו של אבו עכר, עו"ד תמר פלג-שריק מהמוקד להגנת הפרט, לחשוף ולו את מספר הידיעות המודיעיניות שטענותיו מעוגנות בהן.[55]

לאחר מכן הוצאו מאולם בית המשפט אבו עכר ועורכת דינו ולאחר הדיון החסוי קבע השופט:

> שוכנעתי שלא ניתן לחשוף פרט כלשהו מן החומר המודיעיני... לבל ייפגע ביטחון האזור... הוצג בפניי חומר מודיעיני מהימן ואיכותי אשר מצביע על חשש ודאי לביטחון האזור לו ישוחרר העציר. מחומר זה עולה בוודאות כי בתקופה שלאחר שחרורו ממעצרו הקודם... העצור שב לפעילות במסגרת הארגון ועסק בפעילות ארגונית משמעותית... על רקע מעמדו ופעילותו מתקיים אותו חשש ודאי המצדיק את מעצרו...
>
> בשבועות שקדמו למעצר התקבל מידע אשר מצביע על עלייה ניכרת במסוכנותו של העציר, ומכיוון שכך מעצרו התחייב בעת האחרונה. לפיכך, השתכנעתי כי לא ניתן היה להסתפק בתקופת מעצר קצרה יותר משישה חודשים.[56]

השופט קיזז את שבעת ימי המעצר של אבו עכר בטרם הוצא צו המעצר המנהלי והעמיד את תאריך תפוגת צו המעצר על 9 בספטמבר 2008.[57]

ב-8 באפריל ערער אבו עכר על החלטת השופט אולם הדיון בערעור התקיים רק ב-27 במאי. שופט בית המשפט לערעורים, אל"מ איציק מינא, עיין בחומר החסוי וקבע כי יש "טעם רב" לקצר את מעצרו של אבו עכר. בהחלטתו קבע כי יש לשחררו כעבור כחודש וחצי, ב-15 ביולי 2008. השופט לא מסר על מה מבוססת קביעתו כי דווקא עם חלוף התקופה האמורה תחלוף גם הסכנה שנשקפה כביכול מאבו עכר.[58]

---

[55] מ"מ 1568/08, מהלך הדיון, 23 במארס 2008, ע' 2.

[56] שם, החלטה, 23 במארס 2008.

[57] שם.

[58] עמ"מ 2258/08, החלטה, 27 במאי 2008.

המעצר המנהלי הנוכחי: תקופה שנייה

ב-19 באוגוסט 2008, כחודש לאחר שחרורו, נעצר אבו עכר פעם נוספת, וב-29 באוגוסט הוציא נגדו המפקד הצבאי צו מעצר מנהלי למשך שלושה חודשים. מאז האריך המפקד הצבאי את מעצרו שלוש פעמים.

צו המעצר המנהלי הראשון

ב-1 בספטמבר 2008 התקיים דיון בבית המשפט הצבאי במחנה עופר בפני רב-סרן צבי היילברון בנוגע לצו המעצר הראשון. בדיון שוב טען נציג התביעה הצבאית כי "מדובר בפעיל בארגון החז"ע המעורב בפעילות ארגונית" וכן כי "הפעילות אשר מבססת את הצו הנוכחי היא לאחר שחרורו" מן המעצר הקודם. בשום שלב לא נטען כי מדובר בפעילות צבאית. כאשר שאלה באת כוחו של אבו עכר האם נכון שהחומר החסוי אינו מתייחס לפעילות אלימה, ענה נציג התביעה רק ש"מדובר בפעילות ארגונית".[59] בהמשך התקיים דיון במעמד צד אחד ולאחריו אישר השופט את צו המעצר, תוך קיצוז ימי המעצר שקדמו להוצאתו.[60] גם כאן, ניכר כי חלק גדול מלשון ההחלטה הועבר בשיטת "העתק והדבק" מהחלטות דומות הנוגעות לעצירים אחרים.

ב-10 בספטמבר ערער אבו עכר על אישור הצו וב-28 בספטמבר התקיים דיון בבית המשפט לערעורים בפני השופט סא"ל שלומי כוכב. בדיון הודיע נציג התביעה הצבאית כי ישנו חומר חדש נגד אבו עכר המוגדר כחסוי, אך ייתכן שתתקבל החלטה להפכו לגלוי ואז תישקל הגשת כתב אישום. בשלב זה טרם הגיע מלוא החומר האמור לידי התביעה. נציג התביעה ביקש לקיים את הדיון בערעור ללא החומר במלואו. נוכח זאת תהתה עו"ד פלג-שריק בפני השופט "כיצד מונעת התביעה מהשופט את הממצאים הקיימים להיום... אני לא חושבת שבית המשפט צריך לוותר על זכותו לקבוע מה משקלו ומשמעותו של החומר האמור". השופט החליט לדחות את המשך הדיון בערעור למועד שבו מלוא החומר יעמוד לפניו.[61]

"המעצר המנהלי הוא סיוט הרודף את הילדים שלי ואותי. חידוש המעצר הוא סיוט ההורס את כל המשפחה. בגללו פספסנו את השנים הכי יפות בחיים שלנו... [אנחנו] נמצאים במעגל של דאגות ופחדים... מה המשמעות של קבלת היתר ביקור למשך שנה בזמן שהוא יושב במעצר המנהלי למשך ארבעה חודשים?"

מנאל אבו עכר, אשתו של נידאל, לאחר שקיבלה מישראל היתר לבקרו בכלא שמשכו ארוך מתקופת המעצר שנקבעה לו

הדיון השני בערעור התקיים רק שלושה שבועות לאחר מכן, ב-19 באוקטובר. בפתח הדיון שוב הודיע נציג התביעה הצבאית כי נבחנת אפשרות להעמיד את אבו עכר לדין, מבלי שהגיש לשופט את מלוא החומר, וביקש מהשופט לקצר את צו המעצר המנהלי כך שיפוג כעבור שבועיים, ב-2 בנובמבר. עו"ד פלג-שריק הזהירה כי בקשה זו של התביעה, כמו-גם הימנעותה מהגשת מלוא החומר בדיון הקודם ובדיון הנוכחי, נועדה למנוע את הדיון בערעור כדי שמרשה לא ישוחרר.[62] השופט לא שעה לדברים אלה אלא נענה לבקשת

[59] מ"מ 2631/08, מהלך הדיון, 1 בספטמבר 2008.

[60] שם, החלטה, 1 בספטמבר 2008.

[61] עמ"מ 4378/08, מהלך הדיון, 28 בספטמבר 2008.

[62] עמ"מ 4378/08, מהלך הדיון, 19 באוקטובר 2008

התביעה כמעט במלואה וקיצר את המעצר עד ל-27 באוקטובר. בכך העמיד השופט לרשות התביעה הצבאית עשרה ימים להיערך להליך פלילי. השופט הגדיר את החלטתו "קיצור לא-מהותי", הגדרה המאפשרת למפקד הצבאי להוציא צו מעצר מנהלי חדש בתום התקופה.[63]

היכולת לספק לאבו עכר הגנה משפטית ממילא הייתה מוגבלת בשל החיסיון על הראיות, אך הקיצור ה"לא-מהותי" שהשופט החליט עליו פגע פגיעה נוספת בהגנה שכן משמעותו ביטול הדיון בערעור ומתן יד חופשית למפקד הצבאי להוציא צו מעצר מנהלי חדש. לכן, בעקבות החלטת השופט טענה עו"ד פלג-שריק כי בנסיבות שנוצרו "קיצור לא-מהותי של צו מעצר יגרום לכך שזכות הערעור תישלל... ויהיה עלינו להתחיל את כל המסלול מהתחלה". השופט דחה את הטענה והותיר את החלטתו בעינה.[64]

ניסיון ההרשעה: גיוס קטין לשורות החזית העממית

ב-26 באוקטובר 2008, יום לפני שפג צו המעצר המנהלי, הועבר אבו עכר למעצר פלילי. כשבועיים לאחר מכן הוגש נגדו כתב אישום באשמת חברות ופעילות בהתאחדות בלתי מותרת (החזית העממית) ובביצוע שירות עבור התאחדות בלתי מותרת.[65] על-פי כתב האישום גייס אבו עכר לחזית העממית אדם בשם אחמד אבו קמל במועד "שאינו מוקדם מתחילת שנת 2004 ועד ליום 13 ביולי 2005, או בתקופה סמוכה".[66] בתקופה זו היה אבו עכר בכלא ולכן, לאחר שהוברר עניין זה, הגישה התביעה כתב אישום מתוקן ובו ציינה כי המעשה בוצע "במהלך המחצית הראשונה של שנת 2002". אולם, אז היה אחמד אבו קמל רק בן 11 וחצי. התביעה הצבאית ביטלה אפוא את כתב האישום.

צו המעצר המנהלי השני: אישור הצו בעקבות ערעור התביעה

ב-13 בנובמבר 2008, מיד לאחר ביטול כתב האישום, הוציא המפקד הצבאי צו מעצר מנהלי נגד אבו עכר למשך ארבעה חודשים. בדיון בבית המשפט שהתקיים ב-20 בנובמבר בפני השופט סא"ל יאיר תירוש הודה נציג התביעה כי אמנם "אין מידע חסוי חדש אשר התווסף מאז הדיון הקודם במעצר מנהלי ומאז שהוא הועמד לדין". אולם הוא טען כי למרות זאת, נדרשת כליאתו שכן החומר הישן מצביע על סכנה החורגת ממה שבא לידי ביטוי בכתב האישום והדרך היחידה להתמודד עם סכנה זו היא מעצר מנהלי למשך מלוא התקופה הנקובה בצו.

באת כוחו של אבו עכר טענה כי החומר הישן אינו רלוונטי כיוון שכבר כמה חודשים קודם לכן ניתנה החלטה על קיצור מהותי, שפירושה שהחומר שהיה קיים אז לא הצדיק את המשך מעצרו. בעקבות זאת ביקש נציג התביעה לתקן את דבריו וטען כי "מאז חודש אוגוסט", כלומר מאז שנעצר שוב לאחר הפסקה של חודש בין שני צווי מעצר מנהלי, "נוסף חומר חדש".[67] בהחלטה

---

[63] שם, החלטה, 19 באוקטובר 2008.

[64] שם.

[65] חברות ופעילות בהתאחדות בלתי מותרת מוגדרת כעברה בסעיפים 84 ו-85(1)(א) לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945.
ביצוע שירות עבור התאחדות בלתי מותרת מוגדרת כעברה בסעיפים 84(1) ו-85(1)(ג) לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945.

[66] פ"א 33614/08, *התובע הצבאי נ' נידאל נעים אבו עכר*, כתב אישום.

[67] מ"מ 3015/08, מהלך הדיון, 20 בנובמבר 2008.

שנתן עשרה ימים לאחר מכן קבע השופט כי "נוכח התנהלות התביעה", יקוצר המעצר המנהלי קיצור "לא-מהותי", כך שהוא יסתיים ב-12 בדצמבר, כשבוע וחצי לאחר מכן. עם זאת, ציין השופט כי הוא השתכנע, על יסוד עיון בחומר החסוי, כי "העצור עוסק בפעילות טרור המהווה סכנה ממשית לביטחון האזור ולביטחון הציבור" וכי "אין מנוס ממעצרו המנהלי".[68]

התביעה הצבאית ערערה על החלטה זו ובעקבותיה הגיש גם אבו עכר ערעור. התביעה ביקשה כי בית המשפט יאשר את צו המעצר וכי ישמע, באופן חריג, את עדותו של נציג השב"כ. ההגנה ביקשה כי בית המשפט יורה על שחרורו של אבו עכר או לחלופין כי יהפוך את הקיצור ל"קיצור מהותי". שופט בית המשפט לערעורים סא"ל שלומי כוכב קיבל את ערעור התביעה ודחה את ערעור ההגנה. לדבריו, אין להתנהלות הקלוקלת של התביעה בהליך הפלילי כל קשר להליך המנהלי. השופט חזר על הנוסחים הקבועים בהחלטות כאלה: "עיינתי בחומר החסוי", "לא מצאתי כי אוכל לחושפו בפני העצור" ו"הגעתי למסקנה כי טעמי ביטחון האזור והציבור מחייבים את המעצר". השופט לא ציין בהחלטתו אם נציג השב"כ אמנם הופיע בפניו כפי שביקשה התביעה. הצו אושר במלואו.[69]

צווי המעצר המנהלי השלישי והרביעי

ב-12 במארס 2009, עם תום הצו הקודם, הוציא המפקד הצבאי צו הארכה לארבעה חודשים נוספים. הצו אושר במלואו בידי השופט סא"ל עמית פרייז[70] וערעורו של אבו עכר על החלטה זו נדחה בידי השופט סא"ל שלומי כוכב.[71] ב-11 ביולי 2009 הוצא צו מעצר נוסף, גם הפעם לארבעה חודשים וגם הוא אושר על-ידי השופט סא"ל עמית פרייז.[72] בדיון שנערך בבית המשפט ניכר היה שנציגת התביעה אינה מכירה היטב את המקרה, עניין שבא לידי ביטוי בין השאר בדיאלוג שלהלן הנוגע לטענתה כי "התקבל מידע חסוי מחזק":

סנגורית: מה המידע מחזק?

תובעת: זה מידע מחזק.

סנגורית: מה מבין הדברים שטענתם נגדו מחזק המידע החדש?

תובעת: ניתן לומר כי מידע זה מחזק את השיוך הארגוני.

סנגורית: מהו אותו שיוך ארגוני?

תובעת: החמאס.

שופט: החמאס?

תובעת: החזית העממית.

סנגורית: סופית החזית העממית?

תובעת: כן.[73]

---

[68] שם, החלטה, 30 בנובמבר 2008.

[69] עמ"מ 5226/08, 5271/08, החלטה, 9 בדצמבר 2008.

[70] מ"מ 1332/09, החלטה, 12 במארס 2009.

[71] עמ"מ 1895/09, החלטה, 26 באפריל 2009.

[72] מ"מ 1801/09, החלטה, 12 ביולי 2009.

[73] שם, מהלך הדיון, 12 ביולי 2009.

בדיון עמדה נציגת התביעה על כך שאבו עכר מעורב ב"פעילות ארגונית" וטענה שבשל החיסיון אין היא יכולה לפרט מהי אותה פעילות.[74] לאחר שהורה על קיומו של דיון חסוי אישר השופט את המעצר וסרב לחשוף כל פריט מידע שהוא. השופט רק ציין בלאקוניות כי הפעילות המיוחסת לאבו עכר היא "חברות ופעילות שהתבצעו בתקופה הקצרה שבין שחרורו ממעצר קודם בחודש יולי 2008 לבין תחילת תקופת המעצר הנוכחית".[75]

ערעור שהגיש אבו עכר נדון ב-2 באוגוסט. בפתח הדברים הצהירה נציגת התביעה הצבאית כי "לא נוסף כל חומר חדש בעניינו של המערער".[76] בהמשך טענה עו"ד פלג-שריק להגנתו של אבו עכר כי מהחלטות קודמות בעניינו וכן מהטענות שהתביעה השמיעה בגלוי עולה כי לא מיוחסת לו פעילות צבאית כלשהי אלא רק פעילות פוליטית. הסנגורית ביקשה מן השופט לעיין בתיק המקורי של השב"כ ולא להסתפק בתמצית. בעקבות זאת, ולאחר עיון בחומר החסוי, זימן השופט סא"ל צבי לקח בהחלטה נדירה נציגים של השב"כ כדי שיענו "על שאלות שעלו בעקבות העיון בחומר".

לאחר מכן קבע השופט בהחלטתו כי "המערער הנו פעיל בארגון החזית העממית, שהנו ארגון טרור מסוכן" וכי צו המעצר הנוכחי "הוצא על יסוד טעמי ביטחון החלטיים והוא נועד למנוע סכנה עתידית". עם זאת, לאחר בחינה של מידת הסכנה הנשקפת מאבו עכר שערך השופט "בהתחשב במצב השורר כיום בשטח", הוא קבע כי "מן הראוי להגביל את אפשרות הארכתו [של הצו] פעם נוספת".

בהתאם לכך קבע השופט כי תקופת המעצר הנוכחי לא תקוצר, אך עם תום התקופה "המפקד לא יהא רשאי להאריך את המעצר המנהלי בלא שיתקבל מידע חדש בעניינו של המערער".[77]

נידאל אבו עכר צפוי אפוא לצאת לחופשי ב-10 בנובמבר 2009.

---

[74] שם.

[75] שם, החלטה, 12 ביולי 2009.

[76] עמ"מ 2717/09, מהלך הדיון, 2 באוגוסט 2009.

[77] שם, החלטה, 5 באוגוסט 2009.

סלווא סלאח וסארה א-סיורי

שם מלא:	סלווא ריזק סלימאן סלאח
מקום מגורים:	אל-ח'דר, מחוז בית לחם
גיל:	18 (הייתה בת 16 בעת שנעצרה)
משך המעצר:	שבעה חודשים (5 ביוני 2008 עד 1 בינואר 2009)
סוג המעצר:	מעצר מנהלי מכוח צו המעצרים המנהליים
עילת המעצר בצו:	"בגין היותה מסכנת את ביטחון האזור"
מתקן הכליאה:	כלא דמון בתוך שטח ישראל

שם מלא:	סארה יאסר מוחמד א-סיורי
מקום מגורים:	חוסאן, מחוז בית לחם
גיל:	18 (הייתה בת 16 בעת שנעצרה)
משך המעצר:	שבעה חודשים (5 ביוני 2008 עד 1 בינואר 2009)
סוג המעצר:	מעצר מנהלי מכוח צו המעצרים המנהליים
עילת המעצר בצו:	"בגין היותה מסכנת את ביטחון האזור"
מתקן הכליאה:	כלא דמון בתוך שטח ישראל

"שמו אותנו באגף האזרחיות... כל הלילה לא ישנו. הן היו ערומות, פלרטטו זו עם זו, התקלחו ביחד, אמרו מילים גסות, נאנחו וגנחו בצורה מינית וצחקו בקול רם. היינו בהלם".

סארה א-סיורי לאחר ששוחררה, 25 במארס 2009

סלווא סלאח וסארה א-סיורי הן בנות דודות, ילידות שנת 1991, מן הכפר אל-ח'דר. א-סיורי נישאה בחודש אפריל 2008 ועברה לגור בכפר חוסאן הסמוך.

ב-5 ביוני 2008, באישון לילה, נכנסו חיילים לבתיהן ועצרו אותן. שתיהן היו בנות 16 וחצי בעת המעצר. סלאח התעוררה, לדבריה, מדפיקות חזקות על הדלת. לבית נכנסה קבוצה של חיילים, וחיילת בדקה אותה והודיעה לה כי היא עצורה. לדברי סלאח, "שאלתי אותה מה סיבת המעצר, אבל היא סירבה לענות והורתה לי למהר. שתינו יצאנו מהחדר ואמי ואחיי עמדו ובכו... מחוץ לבית, החיילים כפתו לי את הידיים, כיסו לי את העיניים והעלו אותי על אחד הג'יפים". לאחר מכן הועלתה על אותו ג'יפ גם א-סיורי שנעצרה באופן דומה. השתיים נלקחו לכלא השרון, בתוך שטח ישראל, והוחזקו בו כשבוע.

ב-12 ביוני נלקחו השתיים לכלא עופר שבגדה המערבית. הן נחקרו שם במשך כמה שעות ולאחר מכן הוכנסו למשך כשעתיים לתא מעצר קטן במיוחד, ללא פתחי אוורור. לאחר מכן הן הוחזרו לכלא השרון. באותו יום הוציא המפקד הצבאי צווי מעצר מנהלי נגדן ובהם נקבע כי סלאח תיעצר למשך ארבעה חודשים וא-סיורי למשך חמישה.

ב-18 ביוני, כמעט שבועיים לאחר מעצרן וכמעט שבוע לאחר הוצאת הצווים, הובאו השתיים לראשונה בפני שופט בבית המשפט הצבאי במחנה עופר, סא"ל עמית פרייז. לטענתן, הן הוחזקו שם בתוך צינוק בהמתנה לדיון.[78]

[78] עדויותיהן של סלווא סלאח ושל סארה א-סיורי נגבו בידי סוהא זייד ב-4 בינואר 2009 וב-25 במארס 2009 בהתאמה.

הסנגורים, עו"ד סחר פרנסיס ועו"ד אכראם סמארה מארגון א-דמיר, העלו בפני השופט את האפשרות שהתביעה לא מיצתה את האפשרות להגיש כתב אישום בטרם פנתה לאפיק המנהלי.

נציגת התביעה הצבאית לא התייחסה לכך וטענה כי למשיבות "מיוחסת מעורבות בתכנון פעילות צבאית", וכי המידע בעניינן "עדכני ביותר". נציגת התביעה טענה כי צווי המעצר מבוססים על מידע מודיעיני וביקשה "כי חומר זה יובא לעיון בית המשפט מבלי שתוכנו יתגלה לעצור [כך במקור] או לגורם אחר. זאת, בשל סיבות הקשורות להגנה על מקורות המידע ולמניעת פגיעה בביטחון האזור ואנשיו".[79]

ב-6 ביולי החליט השופט פרייז לקצר את מעצרה של א-סיורי, קיצור שהוגדר "לא-מהותי", מחמישה חודשים מיום הנפקת הצו לארבעה מיום מעצרה בפועל, במטרה לאפשר בחינה מחודשת של המעצר.[80] ערעור על החלטת השופט הצבאי שלא לבטל את הצו נדחה בידי השופט סא"ל שלומי כוכב.[81]

בפעמים שבהן הוחזקו באופן זמני בכלא השרון, בהמתנה לדיונים, נכלאו השתיים ביחד עם אסירות בגירות פליליות. על-פי עדויותיהן, נחשפו השתיים בכלא זה ליחס משפיל מצד הסוהרות, במיוחד בשעת החיפוש שבוצע בעירום מלא ולווה בדברי לעג. כמו-כן דיווחו השתיים כי בתקופה זו נחשפו לפעילות מינית ולמעשי אלימות בין האסירות הבגירות, שאף תקפו אותן מילולית. לקראת סוף החודש הועברו השתיים לכלא דמון, גם הוא בשטח ישראל.

לקראת תום תקופת המעצר הוציא המפקד הצבאי צווי הארכת מעצר נגד שתיהן למשך שלושה חודשים נוספים, אף כי לא נוספו נגדן ראיות חדשות. ב-3 באוקטובר 2008 הועברו השתיים ללילה אחד לאגף האסירות הפליליות בכלא רמלה, לקראת העברתן למחרת לבית המשפט הצבאי עופר לצורך הדיון בעניינן. לדברי סלאח, "זה היה לילה נוראי עבורנו". השתיים נחשפו, לדבריהן, פעם נוספת לפעילות מינית של האסירות הבגירות שבוצעה בפומבי. לדברי א-סיורי, "זה מאוד הפריע לנו והיה סיוט אמתי... בנוסף, במהלך ההעברה שלנו מהכלא אל בית המשפט ולהפך, החיילים התייחסו אלינו בגסות. הם ביקשו מאתנו ללכת מהר עם ידיים ורגליים אזוקות וצעקו עלינו וקיללו אותנו". לדבריהן, בבית המשפט בעופר שוב נאלצו לשהות זמן רב בתוך תא כליאה קטן במיוחד ולאחר מכן הושבו לכלא דמון. שני צווי ההארכה אושרו הן בהליך הביקורת השיפוטית והן בערעור. גם בדיונים אלה, לא יכלו הן או עורכי דינן לראות את החומר הקיים נגדן.

ב-1 בינואר 2009, יומיים לפני שפג תוקף צווי ההארכה, שוחררו השתיים.

---

[79] מ"מ 2195/08, מהלך הדיון, 18 ביוני 2008.

[80] שם, החלטה, 6 ביולי 2008.

[81] עמ"מ 3667/08, החלטה, 17 ביולי 2008.

אסלאם אל-הדמי וועד אל-הדמי

שם מלא:	אסלאם ערפאת מוסטפא אל-הדמי
מקום מגורים:	סוריף, מחוז חברון
גיל:	20 (היה בן 18 בעת שנעצר)
משך המעצר:	שנה ותשעה חודשים
סוג המעצר:	מעצר מנהלי מכוח צו המעצרים המנהליים
עילת המעצר בצו:	"בגין היותו פעיל הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני המסכן את ביטחון האזור"
מתקן הכליאה:	כלא נפחא, בתוך שטח ישראל

שם מלא:	וועד ערפאת מוסטפא אל-הדמי
מקום מגורים:	סוריף, מחוז חברון
גיל:	18 (היה בן 16 בעת שנעצר)
משך המעצר:	מוחזק מאז אפריל 2008
סוג המעצר:	מעצר מנהלי מכוח צו המעצרים המנהליים
עילת המעצר בצו:	"בגין היותו פעיל הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני המסכן את ביטחון האזור"
מתקן הכליאה:	כלא עופר, מחוז רמאללה

"אני לא יודעת מתי הם יחזרו ומתי יאפשרו לבעלי ולי לבקר אותם. אני לא מבינה את העניין שבמעצר המנהלי ואת טענת המידע החסוי... אני מקווה שיהיה סוף לכל הסבל הזה".

פאוזייה בראדעייה, אמם של אסלאם וועד, בעדות לבצלם, 29 במארס 2009

אסלאם אל-הדמי וועד אל-הדמי, תושבי הכפר סוריף שבמחוז חברון, הם אחים. לשניים יש חמישה אחים ואחיות. שניהם נעצרו במעצר מנהלי בטענה שהם פעילים בארגון הג'יהאד האסלאמי ומסכנים את ביטחון האזור. שני האחים הורשעו בעבר ביידוי אבנים ונידונו למאסר.

אסלאם אל-הדמי

אסלאם, הבן הבכור, נעצר בביתו ב-3 בדצמבר 2007, כחודש לאחר יום הולדתו ה-18, בעת שהיה תלמיד בכיתה י"ב, כתשעה חודשים לאחר ששוחרר מעונש מאסר שריצה בגין יידוי אבנים. הוא נחקר במשך כעשרה ימים בתחנת המשטרה עציון ואז הועבר למעצר מנהלי במחנה עופר "בגין היותו פעיל הג'יהאד האסלאמי המסכן את ביטחון האזור". לאחר כחודש הועבר אסלאם למתקן כליאה בתוך שטח ישראל. בדיונים שהתנהלו בעניינו בבתי המשפט ייחסה לו התביעה הצבאית "פעילות תומכת טרור ופעילות ארגונית מתוך כותלי הכלא".[82]

[82] מ"מ 1167/09, מהלך הדיון, 4 בפברואר 2008.

צו המעצר המנהלי הראשון

צו המעצר המנהלי הראשון נגד אסלאם הוצא לשישה חודשים, עד 2 ביוני 2008. לקראת תום התקופה הוארך מעצרו לשישה חודשים נוספים.

צו המעצר המנהלי השני

בדיון שנערך ב-2 ביוני בפני השופט רב-סרן צבי היילברון על הארכת המעצר הסתפק נציג התביעה באמירה לאקונית. לדבריו, "התביעה הצבאית מבקשת לאשר את צו המעצר המנהלי למלוא התקופה הנקובה בו, וזאת על סמך המידע החסוי... לא התקבל מידע חדש". בא כוחו של אסלאם, עו"ד ג'מיל אל-ח'טיב, טען בדיון כי נוכח היעדרו של חומר חדש המעצר מיותר ויש לשחררו, בעיקר לאור גילו הצעיר ונוכח האפשרות שהמעצר יפגע בעתידו. כפי שנעשה שוב ושוב בדיונים על צווי מעצר מנהלי, הורה השופט על קיומו של דיון במעמד צד אחד שבמהלכו יבחן את המידע החסוי.[83] בהחלטתו קבע השופט כי "לא ניתן לגלות כל פרט מן המידע... מן החשש שהדבר עלול לפגוע בביטחון האזור או בביטחון הציבור". השופט הוסיף:

> מצאתי כי מדובר במידע שהנו אמין ומהימן אשר יש בו כדי לבסס את התשתית העובדתית הנדרשת לבחינת הצדקת מעצרו של המשיב... עולה כי המשיב, עובר למעצרו, עסק בפעילות ארגונית במסגרת ארגון הגא"פ [הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני], פעילות אשר סיכנה באופן ממשי את ביטחון האזור... שוכנעתי כי המידע האמור עודנו רלוונטי ויש בו כדי ללמד על הסכנה העתידית הנשקפת מן המשיב.[84]

בדבריו אלה, שכדוגמתם מופיעים כמעט בכל ההחלטות ממין זה, לא הסביר השופט באיזה אופן המידע הנוגע לעיסוקו כביכול של אסלאם לפני מעצרו עודנו רלוונטי, נוכח היותו עצור זה למעלה משישה חודשים ובהיעדרו של מידע חדש.

עם זאת, מאחר שאסלאם סבל משבר באחת הצלעות, ומסיבות נוספות שהשופט נמנע מלציינן, הוא החליט על קיצור "לא-מהותי" של חודשיים שנועד "להביא להערכה מחודשת בפני המפקד הצבאי", ולאו דווקא לשחרור.[85] מועד תפוגת הצו הועמד אפוא על 1 באוקטובר 2008.

"אני מבקש מבית המשפט לשחרר אותי. אני רוצה ללכת הביתה... לחזור ללימודים שלי... אין אף אחד שיכול לעזור להורים שלי".

אסלאם אל-הדמי בבית המשפט,
4 בפברואר 2009

אסלאם ערער על החלטה זו. בערעור, שנשמע ב-18 ביוני 2008 בפני אל"מ משה תירוש, ביקש בא כוחו להתחשב בגילו הצעיר של מרשו ודרש לקבל מידע על המועדים של הפעילות המיוחסת לו, שלא נמסרו בדיון הקודם.[86] לאחר שעיין שוב בחומר החסוי דחה השופט את הערעור וקבע כי חלק מפריטי המידע בחומר המודיעיני "הם בעלי חומרה של ממש". השופט סירב לבקשת הסנגורית לראות את החומר וקבע כי הוא יישאר חסוי במלואו.[87]

---

[83] מ"מ 2077/08, מהלך הדיון, 2 ביוני 2008.

[84] שם, החלטה, 2 ביוני 2008.

[85] שם.

[86] עמ"מ 3107/08, מהלך הדיון, 18 ביוני 2008.

[87] שם, החלטה, 18 ביוני 2008.

צו המעצר המנהלי השלישי

עם תום תקופת מעצרו השנייה, כעשרה חודשים לאחר שנעצר, הוציא המפקד הצבאי צו נוסף נגד אסלאם, גם הפעם לשישה חודשים, לתקופה שבין 1 באוקטובר 2008 ל-31 במארס 2009. הפעם טען נציג התביעה בדיון שהתקיים בפני סא"ל עמית פרייז כי התקבל מידע מודיעיני חדש על "פעילות תומכת טרור" של אסלאם בג'יהאד האסלאמי "מתוך כותלי הכלא". בתשובה לשאלת בא כוחו של אסלאם טענה נציגת התביעה כי פעילותו זו מצביעה על כך שהוא "שומר על זיקה משמעותית... לארגון שבמסגרתו עסק בפעילות האסורה שבגינה נכלא".[88] בהחלטתו קבע השופט, לאחר שעיין בחומר החסוי, כי נוכח מעמדו של אסלאם בארגון הג'יהאד האסלאמי, אשר לא פורט בחומר הגלוי, ישנו "חשש ודאי" לביטחון האזור אם ישוחרר. עם זאת, כפי שנעשה במעצרו הקודם, קיצר השופט את מעצרו בחודשיים קיצור "לא-מהותי" וזאת "לאור תקופת המעצר הארוכה יחסית".[89]

אסלאם ערער על החלטה זו. בדיון בערעור שנשמע בפני השופט סא"ל שלומי כוכב טענו נציגי התביעה כי התווסף חומר חדש המחזק את הטענה בדבר היותו פעיל הג'יהאד האסלאמי בין כותלי הכלא.[90] השופט עיין בחומר החסוי ודחה את הערעור.[91]

צו המעצר המנהלי הרביעי

עם תום התקופה השלישית, כשנה וחודשיים לאחר שנעצר, הוציא המפקד הצבאי צו נוסף נגד אסלאם, רביעי במספר. הפעם הוצא הצו מלכתחילה לתקופה של ארבעה חודשים, מה-31 בינואר 2009 ועד ל-30 במאי 2009. בדיון שנערך בפני השופט רב-סרן מייקל בן דוד שוב ייחס נציג התביעה לאסלאם "פעילות תומכת טרור" בג'יהאד האסלאמי "מתוך כותלי הכלא", וטען כי מידע חדש שהתקבל מחזק את שיוכו הארגוני. במהלך הדיון פנה אסלאם לשופט וביקש ממנו לשחרר אותו: "אני רוצה ללכת הביתה... לחזור ללימודים שלי... [אנחנו] שני אחים בכלא ואין אף אחד שיכול לעזור להורים שלי".[92] כרגיל, השופט עיין בחומר החסוי, קבע כי "עקב חשש לפגיעה בביטחון מקורות מידע או בשיטות פעולה של השב"כ לא ניתן לגלות פרט כלשהו מן המידע החסוי" ואישר את הצו במלואו.[93]

החלטה זו אושרה גם בידי שופט בית המשפט לערעורים אל"מ משה תירוש לאחר שעיין בחומר החסוי וקבע בין השאר כי אורך המעצר מידתי "למסוכנות המוערכת הנובעת מן המערער".[94]

---

[88] מ"מ 2795/08, מהלך הדיון, 5 באוקטובר 2008.

[89] שם, 5 באוקטובר 2008.

[90] עמ"מ 4726/08, מהלך הדיון, 26 באוקטובר 2008.

[91] שם, החלטה, 26 באוקטובר 2008.

[92] מ"מ 1167/09, מהלך הדיון, 4 בפברואר 2009.

[93] שם, החלטה, 4 בפברואר 2009.

[94] עמ"מ 1312/09, החלטה, 22 בפברואר 2009.

צו המעצר המנהלי החמישי

עם תום התקופה הרביעית, כשנה וחצי לאחר שנעצר, הוציא המפקד הצבאי צו נוסף נגד אסלאם, חמישי במספר. גם הפעם הוצא הצו לארבעה חודשים, החל מה-30 במאי 2009 ועד ל-29 בספטמבר 2009. יומיים לאחר כניסתו של הצו לתוקף הודה נציג התביעה בפני השופט רב-סרן צבי היילברון כי החומר החדש שהתקבל בעניינו של אסלאם "אינו משמעותי".[95] אף על פי כן דרש נציג התביעה לאשר את צו המעצר למלוא התקופה הנקובה בו אך הבטיח כי אם לא יתווסף "חומר מהותי חדש אשר יעצים את המסוכנות הנשקפת מהמשיב, המפקד הצבאי לא יאריך את מעצרו".[96]

לאחר שקיים דיון במעמד צד אחד, קבע השופט כי לא ניתן לחשוף את החומר החסוי והוסיף:

> מצאתי כי מדובר במידע שהנו אמין ומהימן אשר יש בו כדי לבסס את התשתית העובדתית הנדרשת לבחינת הצדקת מעצרו של המשיב... שוכנעתי כי המידע האמור עודנו רלוונטי ויש בו כדי ללמד על הסכנה העתידית הנשקפת מן המשיב. לאור זאת מצאתי כי טעמי ביטחון האזור והציבור מחייבים את המעצר המנהלי של המשיב, וכי תקופת המעצר המנהלי שקבע המפקד הצבאי בצו עומדת בדרישות הדין למידתיות.[97]

חרף קביעות נחרצות אלה, החליט השופט היילברון לקצר את תקופת המעצר של אסלאם בחודש ותשעה ימים, לפי המועד שבו צפוי היה להתחיל חודש הרמדאן. השופט קבע שהקיצור "מותנה בהיעדר חומר חדש שיעצים את מסוכנותו".[98]

החלטה זו היא תמוהה, שהרי אם אמנם סבור השופט כי טעמי ביטחון "מחייבים את המעצר", וכי תקופת המעצר שנקבעה "עומדת בדרישות הדין למידתיות", לא ברור כיצד הורה לקצרה. הרי תקופה ש"עומדת בדרישות הדין למידתיות" היא תקופה שכל משך זמן קצר ממנה לא יענה על צורכי הביטחון המחייבים כביכול את המעצר.

ערעורו של אסלאם על ההחלטה להותירו במעצר מנהלי נדחה בידי השופט סא"ל שלומי כוכב, והוא השתחרר ב-20 באוגוסט 2009.[99]

ועד אל-הדמי

ב-29 באפריל 2008, כחמישה חודשים לאחר מעצרו של אחיו, נעצר ועד, גם הוא בבית המשפחה. הוא נעצר כשבועיים לפני יום הולדתו ה-17, בעת שהיה תלמיד בכיתה י"א. ועד נחקר במשך כמה ימים ואז הועבר למחנה עופר שבו הוא כלוא עד היום, יחד עם אסירים בגירים. גם עילת המעצר של ועד היא "בגין היותו פעיל הג'יהאד האסלאמי המסכן את ביטחון האזור".

---

[95] הודאה דומה נשמעה בעניינו של אחיו כחודשיים קודם לכן (ר' להלן).

[96] מ"מ 1673/09, מהלך הדיון, 1 ביוני 2009.

[97] שם, החלטה, 1 ביוני 2009.

[98] שם.

[99] עמ"מ 2416/09, החלטה, 14 ביוני 2009.

צו המעצר המנהלי הראשון

ב-6 במאי 2008, שישה ימים לאחר שנעצר ועד, הוציא המפקד הצבאי את צו המעצר המנהלי הראשון נגדו. למרות גילו קבע המפקד הצבאי כי הוא ייעצר למשך שישה חודשים. בדיון בבית המשפט קבע השופט סא"ל עמית פרייז כי יש לקצר את המעצר לשלושה חודשים, קיצור "לא-מהותי" שיאפשר בחינה מחודשת של המעצר.[100] ערעור שהגיש ועד על החלטה זו נדחה בידי השופט סא"ל שלומי כוכב.[101]

צו המעצר המנהלי השני

עם תום תקופת מעצרו הראשונה הוציא המפקד הצבאי צו הארכה לשלושה חודשים נוספים. בבית המשפט מסר נציג התביעה, בדיון שהתקיים בפני השופט רב-סרן צבי היילברון, כי קיים מידע על כך שוועד עסק בפעילות ארגונית ובפעילות "תומכת טרור" במסגרת הג'יהאד האסלאמי. כמקובל, השופט עיין בחומר החסוי, וקבע כי "על אף גילו הצעיר, שימש עובר למעצרו כפעיל מרכזי בגא"פ. המשיב עסק בפעילות ארגונית ואף בפעילות מסוכנת יותר". השופט הוסיף בהחלטתו, תוך שימוש בניסוחים הקבועים, כי "טעמי ביטחון האזור והציבור מחייבים את המעצר המנהלי... תקופת המעצר המנהלי שקבע המפקד הצבאי בצו עומדת בדרישת הדין למידתיות". השופט אישר אפוא את הצו במלואו.[102] ערעורו של ועד על החלטה זו נדחה בידי סא"ל שלומי כוכב.[103]

צו המעצר המנהלי השלישי

עם תום תקופת מעצרו השנייה, כחצי שנה לאחר שנעצר ועד, הוציא המפקד הצבאי צו מעצר נוסף, הפעם למשך ארבעה חודשים. נציג התביעה טען כי התווסף חומר חסוי חדש בעניינו של ועד, אך סרב לבקשת בא כוחו לחשוף האם החומר החדש מתייחס לפעילות שבוצעה טרם המעצר.[104] השופט רב-סרן מייקל בן דוד עיין בחומר החסוי, קבע כי אכן לא ניתן לחשוף ולו את המועד שבו התקיימה הפעילות המיוחסת לוועד ואישר את צו המעצר.[105] ערעורו של ועד על החלטה זו נדחה בידי סא"ל שלומי כוכב מבלי שייחשפו פרטים נוספים על המיוחס לו.[106]

---

[100] מ"מ 1945/08, החלטה, 12 במאי 2008.

[101] עמ"מ 3308/08, החלטה, 2 ביולי 2008.

[102] מ"מ 2589/08, החלטה, 3 בספטמבר 2008.

[103] עמ"מ 4306/08, החלטה, 24 בספטמבר 2008.

[104] מ"מ 3070/08, מהלך הדיון, 27 בנובמבר 2008.

[105] שם, החלטה, 27 בנובמבר 2008.

[106] עמ"מ 5217/08, החלטה, 7 בדצמבר 2008.

צו המעצר המנהלי הרביעי

עם תום תקופת מעצרו השלישית, כעשרה חודשים לאחר שנעצר ועד, הוציא המפקד הצבאי צו הארכה נוסף, שוב למשך ארבעה חודשים, שתחולתו 26 במארס 2009 עד 25 ביולי 2009. בדיון בבית המשפט הודה נציג התביעה, במענה לשאלה של בא כוחו של ועד, כי החומר החדש שהתקבל מחזק את הידוע על שיוכו הארגוני "אבל לא משמעותית".[107] לאחר שעיין שוב בחומר החסוי קבע השופט, רב-סרן צבי היילברון, כי "המידע האמור עודנו רלוונטי" וכי "טעמי ביטחון האזור והציבור מחייבים את המעצר". אולם, "לאור גילו הצעיר של המשיב ולאור העובדה שהמשיב מוחזק בקרב בגירים" החליט השופט לקצר את משכו של המעצר המנהלי בחודש, קיצור "לא-מהותי", כדי שעניינו יבוא שוב במועד מוקדם יותר בפני המפקד הצבאי להערכה מחודשת. לצד החלטה זו העיר השופט כי יש ממש בטענת בא כוחו של ועד בדבר הנזק שבכליאתו ביחד עם בגירים, וקבע כי על שירות בתי הסוהר לעשות מאמץ "במסגרת המשאבים העומדים לרשותו, להושיב את המשיב עם עצירים בני גילו, ובמידת האפשר למנוע את השתלבותו עם גורמים אשר ישפיעו על המשיב באופן שלילי".[108]

ועד ערער על ההחלטה, ובדיון שהתקיים בפני שופט בית הדין לערעורים, סא"ל שלומי כוכב, שוב טען נציג התביעה כי התקבל מידע חדש "אשר מחזק את השיוך הארגוני של המשיב", אך סרב לחשוף את התקופה שאליה מתייחס המידע.[109] השופט כוכב דחה את הערעור.[110]

צו המעצר המנהלי החמישי

"אני במעצר כבר בערך 14 חודשים. אני רק מבקש לצאת ולהיות עם המשפחה ולהמשיך את הבגרות שלי".

ועד אל-הדמי בבית המשפט, 1 ביולי 2009

עם תום תקופת מעצרו הרביעית, כשנה וחודשיים לאחר שנעצר, הוציא המפקד הצבאי צו הארכה נוסף בעניינו של ועד לשלושה חודשים, מ-25 ביוני 2009 ל-24 בספטמבר 2009. בדיון שהתקיים בבית המשפט בפני השופט סא"ל עמית פרייז לא ציין נציג התביעה כי התקבל מידע חדש, מעבר למידע שכבר נמסר לבית המשפט בערעור האחרון. בדבריו קבל בא כוחו של ועד על כך שמרשו עדיין כלוא ביחד עם בגירים, וטען שוב כי עניין זה עלול להשפיע עליו לרעה ואף להגדיל בסופו של דבר את הסכנה הנשקפת ממנו.[111] השופט קבע כי "מסתבר כי מאז המעצר התקבל מידע לא מועט אשר מעצים את המסוכנות שנבעה מהמידע שקדם למעצר" וכי "ישנה הצדקה למעצר בתקופה המנויה בצו ללא כל מגבלה". צו ההארכה אושר אפוא.

ערעורו של אל-הדמי על החלטה זו נדחה בידי השופט אל"מ משה תירוש.[112]

---

[107] מ"מ 1392/09, מהלך הדיון, 30 במארס 2009.

[108] שם, החלטה, 30 במארס 2009.

[109] עמ"מ 1939/09, מהלך הדיון, 27 באפריל 2009.

[110] שם, החלטה, 27 באפריל 2009.

[111] מ"מ 1759/09, מהלך הדיון, 1 ביולי 2009.

[112] עמ"מ 2837/09, החלטה, 26 באוגוסט 2009.

ח'אלד ג'ראדאת

שם מלא:	ח'אלד חוסיין עבד אל-כרים ג'ראדאת (אבו האדי)
מקום מגורים:	סילת אל-חאריתיה, מחוז ג'נין
גיל:	48
משך המעצר:	מוחזק מאז מארס 2008
סוג המעצר:	מעצר מנהלי מכוח צו המעצרים המנהליים
עילת המעצר בצו:	"בגין היותו פעיל הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני המסכן את ביטחון האזור ותושביו"
מתקן הכליאה:	כלא קציעות, בתוך שטח ישראל

"הייתי כלוא עשר פעמים. הייתי קרוב ל-17 שנים בכלא. אין לי שום קשר לפעילות צבאית".
ח'אלד ג'ראדאת בבית המשפט, 11 במאי 2009

ח'אלד ג'ראדאת הוא מורה לאנגלית בן 48, תושב סילת אל-חאריתיה שבמחוז ג'נין. ג'ראדאת נשוי ואב לשישה. בסך הכול החזיקה ישראל את ג'ראדאת במעצר מנהלי במשך כשמונה שנים לא רצופות. מעצרו המנהלי הנוכחי נמשך מאז חודש מארס 2008.

המעצר המנהלי הנוכחי

צו המעצר המנהלי הראשון

ב-5 במארס 2008 עצרו כוחות הצבא את ג'ראדאת בביתו. אשתו, הנו ג'ראדאת, סיפרה בעדותה לבצלם על פעולת המעצר: "חיילים כיתרו את הבית ודפקו על הדלת. ברגע שפתחתי את הדלת, חיילים זרקו רימון גז לתוך הבית. השטיח נדלק ונכוויתי ברגל. נזקים נגרמו לבית. זה היה המעצר האחרון והקשה ביותר של בעלי".[113]

"כשהייתי קטן והיה לי שכל קטן רציתי להיות פעיל בג'יהאד האסלאמי. [עכשיו,] יש לי ילד קטן בן שנתיים ואחד גדול בן 16. אני חושב איך לגדל אותם בצורה טובה. זאת הרגשה של כל אב שיש לו משפחה".
ח'אלד ג'ראדאת בבית המשפט, 11 במאי 2009

ג'ראדאת הועבר לחקירה בחשד לפעילות בג'יהאד האסלאמי ולמתן שירות לארגון זה.[114] במהלך החקירה טענו בפניו החוקרים כי בביתו נמצאו 15 אלף דולר וכי אדם שנחקר בידיהם העיד כי ג'ראדאת השתתף בחלוקת מזון לנזקקים מטעם הג'יהאד האסלאמי בסילת אל-ח'אריתיה בחג הקורבן.[115] התביעה הצבאית ניסתה לגבש כתב אישום נגד ג'ראדאת, אך לאחר כחודש, ב-6 באפריל, הוצא נגדו צו מעצר מנהלי למשך שישה חודשים ורעיון כתב האישום נזנח.

---

[113] עדותה נגבתה על-ידי עאטף אבו א-רוב ב-12 במאי 2009.

[114] משטרת ישראל, תיק 91869/2008, הודעת חשוד, הודעתו של ח'אלד ג'ראדאת, 25 במארס 2008.

[115] שם. העד הנוסף נחקר ב-11 במארס 2008.

ב-9 באפריל הובא ג'ראדאת בפני השופט הצבאי סא"ל עמית פרייז לשם אישור הצו. באת כוחו של ג'ראדאת, עו"ד תמר פלג-שריק מהמוקד להגנת הפרט, טענה כי החומר הגלוי מאפשר את העמדתו של מרשה לדין פלילי, ולכן יש להעדיף הליך זה על פני מעצר מנהלי.[116] השופט קיבל טענה זו והורה על ביטול הצו, תוך השהיית הביטול עד ה-17 באפריל. השופט קיבל גם את טענת התביעה כי נשקפת מג'ראדאת סכנה לביטחון הציבור אך קבע כי יש להשלים את הניסיון להעמידו לדין. על יסוד עדותו של הנחקר הנוסף בדבר חלוקת המזון לנזקקים העריך השופט כי ניתן להאשים את ג'ראדאת "לכל הפחות בגין עברות של פעילות כחבר בהתאחדות בלתי מותרת וביצוע שירות עבור התאחדות בלתי מותרת".[117] בדבריו מתח השופט ביקורת על התנהלות התביעה:

> בטרם יפנו הרשויות להליך של מעצר מנהלי על בסיס חומר חסוי, רחב ומוצק ככל שיהיה, עליהן למצות כל הליך אלטרנטיבי למעצר המנהלי אשר יסכל את המסוכנות המוערכת לגבי העציר. לטעמי לא כך נעשה במקרה זה... אין מקום למעצר מנהלי בעניינו של העציר. לפיכך, יש מקום לבטל את הצו, אך תוך מתן הזדמנות לתביעה להיערך להגשת כתב אישום ובקשה למעצר עד תום ההליכים.[118]

השופט הדגיש בהחלטתו כי אם בתוך שבוע לא יוגש כתב אישום ולא תוגש בקשה למעצר עד תום ההליכים ג'ראדאת ישוחרר. כמו כן, קבע השופט בהחלטתו: "היה ויוגש כתב אישום אך בית המשפט לא יורה על מעצר עד תום ההליכים תהא התביעה רשאית לפעול להוצאת צו מעצר מנהלי חדש". בקביעה זו ניכר ערבוב בין ההליך המנהלי לבין ההליך הפלילי, שכן מעצר מנהלי אינו אמור לשמש תחליף למעצר עד תום ההליכים. יחד עם זאת, אין מדובר בהחלטה יוצאת דופן בעת האחרונה.

לאחר מתן ההחלטה עיין בה השופט מחדש לבקשת התביעה נוכח חומר גלוי שלא הובא בפניו קודם לכן ואשר לפיו האדם שנטען כי העיד נגד ג'ראדאת הבהיר כי למעשה התכוון לאדם אחר בשם ח'אלד ג'ראדאת. בדיון החוזר, שהתקיים לבקשת התביעה ב-16 באפריל, ערב פקיעת הצו, קבע השופט פרייז כי על אף זאת יש להעדיף מסלול פלילי והעניק לתביעה ארכה של שבועיים להשלים את החקירה.[119] ב-30 באפריל, יום לפני שפג הצו, ערערה התביעה על החלטת השופט. לבקשתה, הורה שופט בית המשפט הצבאי לערעורים, סא"ל שלומי כוכב, על המשך מעצרו המנהלי עד למתן החלטה בערעור.[120]

ב-15 במאי קיבל השופט כוכב את הערעור. בנימוקיו טען השופט כי היות שהנחקר הנוסף טען כי התכוון לאדם אחר "לא ניתן להגיע למעצר פלילי עד תום ההליכים". בשום שלב לא נדרשה

---

[116] מ"מ 1717/08, מהלך הדיון, 9 באפריל 2008.

[117] שם, החלטה, 9 באפריל 2008.

[118] שם.

[119] שם, החלטה, 16 באפריל 2008.

[120] עמ"מ 2489/08, מ"מ 1717/08, פקודת מעצר, 30 באפריל 2008.

התביעה להוכיח כי נקטה את כל פעולות החקירה הנדרשות כדי למצות את האופציה הפלילית. השופט סיכם: "טעמי ביטחון האזור והציבור מחייבים את המעצר". צו המעצר המנהלי המקורי אושר אפוא במלואו.[121]

צו המעצר המנהלי השני

ב-5 באוקטובר 2008 הוציא המפקד הצבאי צו הארכה לשישה חודשים נוספים. בדיון בבית המשפט טען נציג התביעה כי למעצרו המנהלי של ג'ראדאת אין קשר לחלוקת המזון. בתגובה לשאלות ההגנה אף הודה נציג התביעה כי ידוע לו שהעציר עוסק בהקמת בית חולים וטען כי למעצר המנהלי אין קשר גם לפעילות זו. עו"ד פלג-שריק שבה וטענה בדיון כי ג'ראדאת עסק בפעילות הומניטארית וכי התביעה לא מיצתה את האפשרות להעמיד את מרשה לדין בין אם על עברה הקשורה באחזקת הכסף בין אם על עברה אחרת.[122] השופט פרייז דחה טענות אלה ואישר את הצו במלואו. פרייז נימק את החלטתו במילים אלה:

> הוצג בפניי חומר מודיעיני מהימן ואיכותי אשר מצביע על חשש ודאי לביטחון האזור לו ישוחרר העציר. מחומר זה עולה כי העציר היה פעיל בכיר בארגון הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני שעסק בפעילות ארגונית ענפה שמטרתה אחת ויחידה – ביסוס כוחו של ארגון הג'יהאד האסלאמי הפלסטיני. יצוין שמדובר בפעילות מתמשכת ואינטנסיבית אשר אינה מותירה ספק כי אילו לא נעצר העציר היה ממשיך בפעילותו אשר תרומתה לארגון רבה. על רקע זה... מסוכנותו בעינה עומדת.[123]

חרף הסכמת נציג התביעה כי העציר עסק בפעילות הומניטארית קבע השופט פרייז, כי מטרת הפעילות ה"ארגונית" שבה עסק ג'ראדאת הייתה "אחת ויחידה", והיא "ביסוס כוחו של הארגון". השופט פרייז לא ציין כיצד פעילות שמטרתה לבסס את כוחו של הג'יהאד האסלאמי, אם אמנם התקיימה, מעידה על סכנה שתישקף מן העציר אם ישוחרר.

ערעורו של ג'ראדאת על החלטה זו נדחה בידי השופט כוכב.[124] השופטים בשתי הערכאות סירבו לחשוף את החומר החסוי או חלקים ממנו. השופטים גם לא ציינו בדבריהם כי ג'ראדאת עוסק, או עסק בעבר, בפעילות צבאית או בפעילות אלימה כלשהי.

צו המעצר המנהלי השלישי

ב-30 במארס 2009, ארבעה ימים לפני שפג צו ההארכה האחרון, הוציא המפקד הצבאי צו הארכה נוסף. גם צו זה נקבע למשך שישה חודשים, שהחלו ב-4 באפריל, כך שתוקפו אמור היה לפוג ב-30 באוקטובר. בדיון שהתקיים ב-5 באפריל בפני השופט פרייז, חזרה נציגת התביעה וטענה שהצבא מבקש לעצור את ג'ראדאת בגין "פעילות ארגונית שבה עסק המשיב טרם

---

[121] עמ"מ 2489/08, החלטה, 15 במאי 2008.

[122] מ"מ 2823/08, מהלך הדיון, 7 באוקטובר 2008.

[123] שם, החלטה, 7 באוקטובר 2008.

[124] עמ"מ 4826/08, החלטה, 24 בנובמבר 2008.

מעצרו", שאינה קשורה לחומר הגלוי.[125] עו"ד פלג-שריק טענה שוב להגנתו של ג'ראדאת כי הוא עסק בפעילות הומניטארית, והצביעה על כך שהתביעה הסכימה בדיונים קודמים לכך שמרשה היה מעורב למשל בהקמת בית חולים. גם בדיון זה נציגת התביעה לא טענה שג'ראדאת עסק בפעילות צבאית או בפעילות אלימה. למרות זאת, גם הפעם עיין השופט בחומר חסוי וקבע: "התרשמתי כי גם לאחר למעלה משנה בין כותלי הכלא טרם פגה מסוכנותו". לצד קביעה זו ציין השופט פרייז כי לאור תקופת מעצרו "הארוכה יחסית" של ג'ראדאת יש להקדים את המועד שבו עניינו יובא בפני המפקד הצבאי ולכן החליט על קיצור "לא-מהותי" של הצו לשלושה חודשים, כך שתוקפו יפוג ב-3 ביולי 2009.[126]

"החגים הם בשבילי ימים של בכי. בבקרים, כל הילדים מבלים עם האבות שלהם. אבל הילדים שלי נשארים בבית... ילד צריך אבא".

הנו ג'ראדאת, אשתו של ח'אלד ג'ראדאת, 12 במאי 2009

התביעה הצבאית ערערה על החלטה זו, ובעקבותיה גם ג'ראדאת הגיש ערעור. בהודעת הערעור של התביעה נטען כי החלטת הקיצור שגויה "לאור חומרת החומר החסוי".[127] בדיון שהתקיים בפני השופט סא"ל שלומי כוכב טענה עו"ד פלג-שריק כי הקישור בין חומרת החומר לבין משך הכליאה מעיד על שימוש בכלי המעצר המנהלי בניגוד לתכליתו, שהיא מניעת סכנה. אמנם, בהליכים פליליים עונשו של נאשם נגזר בהתאם לחומרת העברה – ככל שהמעשים המיוחסים לנאשם חמורים יותר כך יושת עליו עונש מאסר ממושך יותר, שכן הליך פלילי הוא "צופה פני עבר". אך מעצר מנהלי הוא "צופה פני עתיד", אינו בבחינת עונש, ותכליתו הלגיטימית היחידה היא מניעת סכנה. עוד טענה באת כוחו של ג'ראדאת כי התביעה הצבאית חרגה מסמכותה כשערערה על קיצור משך הצו, משום שקיצור זה הוגדר "לא מהותי", ולכן המפקד הצבאי רשאי להוציא בתום התקופה צו מעצר נוסף, ומכאן שלא ניתן לטעון שהחלטה זו פוגעת באיזשהו אופן בביטחון.[128]

השופט כוכב דחה את שני הערעורים.[129]

צו המעצר המנהלי הרביעי

ב-29 ביוני 2009, ארבעה ימים לפני שפג צו ההארכה האחרון, הוציא המפקד הצבאי צו הארכה נוסף. הפעם נקבע הצו לשלושה חודשים שהחלו ב-3 ביולי, כך שתוקפו אמור לפוג ב-3 באוקטובר.

בדיון שהתקיים ב-7 ביולי בפני השופט סא"ל אייל נון טען נציג התביעה הצבאית כי "מאז הדיון הקודם התקבל חומר חסוי חדש שמחזק את מעמדו, שהוא בכיר בארגון הג'יהאד האסלאמי...

---

[125] מ"מ 1441/09, מהלך הדיון, 5 באפריל 2009.

[126] שם, החלטה, 5 באפריל 2009.

[127] עמ"מ 2026/09, הודעת ערעור (תביעה), 19 באפריל 2009.

[128] עמ"מ סנגוריה 2159/09, עמ"מ תביעה 2026/09, מהלך הדיון, 11 במאי 2009.

[129] שם, החלטה, 11 במאי 2009.

המעורב בפעילות ארגונית ותומכת טרור". בדבריו הדגיש נציג התביעה כי החומר החסוי האמור נוגע "לתקופה לאחר מעצרו". ג'ראדאת כלוא באגף מיוחד בכלא קציעות שבנגב, ועל רקע זה טענה עו"ד פלג-שריק כי לא ברור על סמך מה יוחסה לו "פעילות תומכת טרור" מתוך כותלי הכלא. במענה לשאלות שהפנתה לנציג התביעה בעניין זה, הוא הודה כי אינו יודע היכן כלוא ג'ראדאת והפנה את השופט שוב ושוב לחומר החסוי מבלי לענות לשאלות שהופנו אליו.[130] עו"ד פלג-שריק טענה בנוסף לכך כי היות שמדובר בהליך מנהלי שתכליתו מניעה, ולא בהליך פלילי, יש לשקול מה הסכנה הנשקפת מפעילותו של ג'ראדאת ולא במסגרת איזה ארגון היא מתבצעת. הסנגורית שבה וטענה בהקשר זה שאופי פעילותו של מרשה הומניטארי.

השופט נון, שלא קיבל לידיו כל מידע חדש בדבר פעילותו של ג'ראדאת, סירב לחשוף את החומר החסוי, אישר את הצו במלואו, וקבע כדלהלן:

> התמונה העולה מן החומר החסוי... היא כי העצור הוא ממנהיגיו הבולטים של ארגון הטרור הג'יהאד האסלאמי באזור יהודה ושומרון, וכי פעילותו זו היא רב תחומית (ייזום פעילות טרור, פעילות במעטפת הארגונית של ארגון הטרור ופעילות אל מול ארגוני הלוויין "האזרחיים" של ארגון הטרור). עיון בחומר החסוי העלה כי העצור... [הוא] פעיל טרור מובהק ובדרגה בכירה, ועל כן מעצרו המנהלי הוא מוצדק.

השופט נון קבע עוד כי לא ניתן למנוע את הסכנה הנשקפת כביכול מג'ראדאת באף אמצעי אחר זולת המעצר המנהלי. היות שהאפשרות להעמיד את ג'ראדאת לדין נידונה בשלבים מוקדמים יותר של המעצר ונוכח היעדר כל חומר גלוי חדש בעניין זה, נמנע השופט מבחינה מחודשת של האפשרות.[131]

ג'ראדאת ערער על החלטת השופט, ודיון בערעורו התקיים ב-23 באוגוסט 2009 בפני סא"ל שלומי כוכב. נציג התביעה ציין בפתח הדברים כי "לקראת הערעור התווסף מידע חסוי חדש, משמעותי לטעמנו, שיש בו כדי להעצים את הערכת המסוכנות כיום. מדובר במידע שאינו מוסיף פעילות אמנם, כידוע לנו, ואולם הוא עדכני ומרחיב את התמונה ביחס למערער". עו"ד פלג-שריק טענה שוב להגנתו של ג'ראדאת כי בתקופה שקדמה למעצרו עסק בפעילות הומניטארית וכי פעילות זו, שתועדה בחומר הגלוי, אינה מסוכנת. כמו כן ציינה הסנגורית כי טרם נמסר מה נעשה בכסף שנתפס עם מעצרו של ג'ראדאת. נציג התביעה טען בתגובה כי ג'ראדאת אינו עצור בגין פעילות הומניטארית ואף רמז שלא הייתה פעילות כזאת, והוסיף כי הכסף שנתפס אינו משפיע על הערכת הסכנה הנשקפת ממנו. בנוסף לכך העלתה עו"ד פלג-שריק את האפשרות שהמידע שהתווסף אינו רלוונטי לקביעת הסכנה שתישקף כביכול מג'ראדאת אם ישוחרר, וכי מקורו בדפוס פעולה של התביעה להוסיף לקראת דיונים מידע חדש, חסר ערך ככל שיהיה, רק כדי שתוכל לטעון כי התעצמה ההערכה של סכנה זו.[132]

---

[130] מ"מ 1779/09, מהלך הדיון, 7 ביולי 2009.

[131] שם, החלטה, 7 ביולי 2009.

[132] עמ"מ 2807/09, מהלך הדיון, 23 באוגוסט 2009.

החלטת השופט, שניתנה בו ביום, הייתה לאקונית ולא כללה התמודדות עם טענות ההגנה. השופט קבע רק כי מעיון בחומר החסוי, הוא מסיק כי "טעמי ביטחון האזור והציבור מחייבים את המעצר".[133]

[133] שם, החלטה, 23 באוגוסט 2009.

פרק ג': חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים

בשנת 2000 פסק בית המשפט העליון כי המדינה אינה רשאית להמשיך ולהחזיק באזרחים לבנונים במעצר מנהלי כ"קלפי מיקוח" לצורך החזרת שבויים ישראלים, כאשר לא נשקפת מהם כל סכנה.[134] בין העצירים שהוחזקו כך היו מוסטפא דיראני והשיח' עבד אל-כרים עובייד. כדי לאפשר בכל זאת את המשך מעצרם, חוקקה הכנסת בשנת 2002 את "חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים".

חוק זה משמש כיום כדי לעצור ללא משפט פלסטינים תושבי רצועת עזה. בעבר עצרה ישראל מכוחו גם אזרחים לבנונים נוספים. אף על פי שעד היום נעשה בחוק שימוש מוגבל, הוא מאפשר לישראל לבצע מעצרים המוניים, בלי שקיימת הגבלת זמן על משך המעצר ובלי שמפקחת עליו ביקורת שיפוטית מהותית. ההגנות שהחוק מותיר בידי העציר מצומצמות אף מאלה המועטות העומדות לאלה הנעצרים מכוח צו המעצרים המנהליים החל בגדה המערבית.

הוראות החוק

סמכות המעצר

לוחם בלתי חוקי מוגדר בחוק כאדם שעל-פי המשפט ההומניטארי הבינלאומי אינו זכאי למעמד של שבוי מלחמה העונה על לפחות אחד משני הקריטריונים הבאים:

1. הוא השתתף בפעולות איבה נגד מדינת ישראל, בין במישרין ובין בעקיפין;
2. הוא משתייך לכוח המבצע פעולות איבה נגד מדינת ישראל.[135]

קצין בדרגת סרן ומעלה, שהוסמך לכך על-ידי הרמטכ"ל, רשאי להורות על מעצרו של אדם למשך 96 שעות כאשר יש לו "יסוד סביר להניח שהאדם שהובא לפניו הוא לוחם בלתי חוקי". לאחר מכן, רשאי הרמטכ"ל, או קצין בדרגת אלוף שהוסמך על-ידיו, להוציא צו כליאה קבוע אם יש לו "יסוד סביר להניח" כי שני התנאים הבאים מתקיימים:

1. האדם הוא "לוחם בלתי חוקי" לפי ההגדרה בחוק;
2. שחרורו יפגע בביטחון המדינה.[136]

בשונה ממעצר מכוח צו המעצרים המנהליים, מעצר על-פי חוק זה אינו מוגבל בזמן. המעצר מסתיים כאשר לדעת הרמטכ"ל לפחות אחד התנאים חדל להתקיים או שישנן סיבות אחרות המצדיקות את שחרורו.[137]

---

[134] דנ"פ 7048/97, *פלונים נ' שר הביטחון*.

[135] חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, התשס"ב–2002, סעיף 2. התנאים לזכאות למעמד של שבוי מלחמה מפורטים בסעיף 4 לאמנת ג'נבה השלישית.

[136] סעיף 3 לחוק.

[137] סעיף 4 לחוק.

ביקורת שיפוטית והחזקות הקבועות בחוק

על-פי החוק, יש להביא את העציר לפני שופט בית משפט מחוזי בתוך 14 יום ממועד המעצר. על השופט לוודא כי התנאים הקבועים בחוק מתקיימים, ואם מצא אחרת עליו לשחררו. אם הצו אושר, יש להביא את העציר בפני שופט אחת לשישה חודשים, ואם השופט מצא כי שחרורו לא יפגע בביטחון המדינה עליו לבטל את צו הכליאה.[138] על החלטות השופט ניתן לערער לבית המשפט העליון. בדומה למעצר מנהלי הנעשה מכוח צו המעצרים המנהליים, גם כאן מותר לסטות מדיני הראיות, והדיונים מתנהלים בדלתיים סגורות, אלא אם כן קבע השופט אחרת.[139]

החוק קובע שתי חזקות החלות בדיונים אלה. על-פי החזקה הראשונה, שחרורו של מי שהוגדר "לוחם בלתי חוקי" יפגע בביטחון המדינה, אלא אם הוכח אחרת. וכך קובע החוק:

> לעניין חוק זה, יראו אדם שנמנה עם כוח המבצע פעולות איבה נגד מדינת ישראל או שנטל חלק בפעולות איבה של כוח כאמור, בין במישרין ובין בעקיפין, כמי ששחרורו יפגע בביטחון המדינה כל עוד לא תמו פעולות האיבה של אותו כוח נגד מדינת ישראל, וזאת כל עוד לא הוכח אחרת.[140]

החזקה השנייה מתייחסת לעצם קיומן של פעולות איבה:

> קביעתו של שר הביטחון, בתעודה החתומה בידיו, כי כוח מסוים מבצע פעולות איבה נגד מדינת ישראל או כי תמו או טרם תמו פעולות האיבה של אותו כוח נגד מדינת ישראל, תשמש הוכחה בכל דיון משפטי, אלא אם כן יוכח ההפך.[141]

שינוי נוסח החוק בשנת 2008

בשנת 2008 תיקנה הכנסת את החוק באופן המרחיב את סמכויות המעצר המעוגנות בו. על-פי התיקון, כאשר הממשלה מכריזה כי "מתקיימות פעולות לחימה בהיקף נרחב", ניתן להחזיק את העציר במשך שבעה ימים עד להוצאת צו כליאה קבוע, במקום במשך 96 שעות, והסמכות להוצאת הצו עוברת מהרמטכ"ל לקצין בדרגת תת-אלוף. בנוסף, הכרזה כזו מאפשרת להעביר את הביקורת השיפוטית מבתי המשפט המחוזיים לבתי דין צבאיים, שיוקמו במיוחד לצורך כך.[142]

עד היום לא נעשה שימוש בתיקון לחוק. ב-4 בינואר 2009, בעיצומו של מבצע "עופרת יצוקה" ברצועת עזה, הכריז שר הביטחון על המחנה הצבאי "שדה תימן" כמתקן כליאה לצורך החוק. אולם, הממשלה לא הכריזה כי "מתקיימות פעולות לחימה בהיקף נרחב", ולא הפעילה את הסמכויות הנתונות לה בחוק בעקבות הכרזה כזו.

---

[138] סעיף 5 לחוק.

[139] שם.

[140] סעיף 7 לחוק.

[141] סעיף 8 לחוק.

[142] סעיפים 10א – 10ד לחוק.

השימוש בחוק

בשנת 2004, במסגרת עסקת חילופי כלואים וגופות עם חיזבאללה, שיחררה ישראל את האזרחים הלבנוניים שהחזיקה עד אז במעצר, ושוב לא נותרו בידיה עצירים מכוחו של חוק זה. על רקע זה, דחה בית המשפט העליון בשנת 2005 את עתירת המוקד להגנת הפרט, שהוגשה עוד בשנת 2003, לביטולו של החוק בטענה שמדובר בדיון תיאורטי.[143] ב-12 בספטמבר 2005, ארבעה ימים בלבד לאחר החלטת בית המשפט, השלימה ישראל את יישומה של "תכנית ההינתקות" והכריזה על סיום הממשל הצבאי ברצועת עזה. עם ההכרזה פג תוקפו של צו המעצרים המנהליים שחל עד אז באזור זה ולכן הוציא הרמטכ"ל, עוד באותו יום, שני צווי כליאה מתוקף חוק הלוחמים הבלתי חוקיים לשני תושבי רצועת עזה שהוחזקו עד אז במעצר מנהלי (ר' מסגרת להלן).

מאז משמש החוק בעיקר למעצרם ללא משפט של תושבי רצועת עזה. ביניהם ישנם כאלה שנעצרו במהלך פעולות הצבא הישראלי ברצועת עזה וכן אסירים שהוכרזו כ"לוחמים בלתי חוקיים" לאחר שסיימו לרצות את עונשי המאסר שנגזרו עליהם.

בשנת 2006, במהלך מלחמת לבנון השנייה, עצרה ישראל מכוח חוק זה עשרה אזרחים לבנוניים, שניים מהם נותרו במעצר עד שנת 2008. אף על פי שהחוק מאפשר זאת, לא נעשה בו שימוש נגד תושבי הגדה המערבית.

ככל הידוע, ישראל עצרה עד היום מכוח חוק זה 54 בני אדם:

- 15 מהם היו אזרחי לבנון: דיראני, עובייד ושני אנשים נוספים נכלאו בשנים 2002–2004 ושוחררו בעסקת חילופי שבויים וגופות. 11 אזרחים לבנונים נוספים נעצרו במהלך מלחמת לבנון השנייה בשנת 2006. חמישה מהם שוחררו כעבור כמה ימים, אחד שוחרר בחודש אוקטובר 2007 ושניים שוחררו בחודש יולי 2008. שלושה נוספים הועברו להליך פלילי ושוחררו גם הם בחודש יולי 2008.
- 39 מהם היו תושבי רצועת עזה: 34 מתוכם נכלאו בשנת 2009 במהלך מבצע "עופרת יצוקה" או לאחריו ורובם שוחררו. החמישה הנותרים נכלאו מתוקף חוק זה במועדים שונים בין השנים 2005 ו-2008.[144] במהלך חודש אוגוסט 2009 שחררה ישראל ארבעה עצירים שהוחזקו מכוח חוק הלוחמים הבלתי חוקיים, וב-30 בספטמבר עמד מספר העצירים מכוח חוק זה על 9.[145]

---

[143] ע"פ 3660/03, *עבייד נ' מדינת ישראל ואח'*.

[144] לבצלם ולמוקד להגנת הפרט לא ידוע כמה מהם הועברו למסלול כליאה זה לאחר שסיימו לרצות עונש שנגזר עליהם.

[145] נתונים אלה מבוססים על מידע חלקי שהופיע במכתב מחטיבת דובר צה"ל לבצלם מיום 4 באוגוסט 2009, על נתונים נוספים לגבי אנשים שנכלאו מתוקף חוק זה ויוצגו בידי עו"ד הישאם אבו שחאדה מהמוקד להגנת הפרט, ועל מידע נוסף ששירות בתי הסוהר העביר לבצלם ב-9 בספטמבר 2009.

פסיקת בית המשפט העליון

בשנת 2008 קבעו שופטי בית המשפט העליון כי החוק הוא חוקתי. נשיאת בית המשפט העליון, השופטת דורית בייניש, השוותה את המעצר הנעשה מכוח חוק זה למעצר מנהלי וקבעה כי "המנגנון הקבוע בחוק הנו מנגנון של מעצר מנהלי לכל דבר ועניין". ככזה, חלים עליו כל הכללים החלים על מעצר מנהלי הנעשה מכוח צו המעצרים המנהליים החל בגדה המערבית. בעיקר, עילת המעצר חייבת להתבסס על סכנה הנשקפת מהעציר באופן אישי ולא ניתן לעצור אדם רק בשל השתייכות לארגון כזה או אחר. בנוסף, כמו כל מעצר מנהלי אחר, עליו להיות מניעתי ולא ניתן להשתמש בו כדי להעניש אדם על מעשים שביצע בעבר וכן עליו להתבסס על ראיות מנהליות ברורות, משכנעות, איכותיות, עדכניות ובכמות מספקת.[146]

בפסיקתם זו, כמו בערעורים אחרים שהובאו לפתחם בנוגע לחוק הלוחמים הבלתי חוקיים, סירבו השופטים לדון בחוקיותן של החזקות הקבועות בו. בערעורים האמורים טענה המדינה בדרך כלל כי לא הסתמכה על חזקות אלה וכי בכל אחד מהמקרים הציגה ראיות המוכיחות כי מן העצירים נשקפת סכנה באופן אישי. השופטים התבססו על טענה זו כדי לקבוע כי מדובר בשאלה תיאורטית. אם בעתיד תשתמש המדינה בחזקות אלה, ניתן יהיה להביא את שאלת חוקיותן בפני בית המשפט.[147]

אף על פי שהחוק מעגן סמכות למעצר מנהלי, והכללים החלים על מעצרים מכוחו זהים לאלה החלים על כל מעצר מנהלי אחר, קבעה השופטת בייניש כי הוא נועד לתכלית שונה מזו של חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) החל בישראל. לדבריה, אף כי שני החוקים דורשים שהעציר יסכן באופן אישי את ביטחון המדינה, הרי שחוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) נועד למנוע סכנה הנובעת מאזרחי המדינה ומתושביה וסמכות המעצר בחוק תופעל בדרך כלל במקרים בודדים ולתקופות יחסית קצרות. לעומת זאת, חוק לוחמים בלתי חוקיים נועד לחול "על אנשי ארגוני טרור במצב של לחימה מתמשכת בשטח שאינו ישראלי, כאשר במהלך הלחימה עשויים ליפול לידי כוחות הצבא מספר גדול יחסית של לוחמי אויב".[148]

עם זאת, השופטת בייניש סייגה דברים אלה, תוך טשטוש ההבדלים המהותיים בין החוקים. ראשית, היא קבעה כי "בנסיבות מתאימות עשוי גם חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) לשמש למעצרם של גורמי חוץ".[149] ואכן, באחד המקרים שנדון בבית המשפט העליון מאוחר יותר קבע השופט ג'ובראן כי תושב עזה שהוחזק מתוקף חוק הלוחמים הבלתי חוקיים אינו עונה להגדרה של "לוחם בלתי חוקי" ולכן הוחלט כי הוא יועבר למעצר מנהלי מתוקף חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים).[150]

---

[146] ע"פ 6659/06, *ריאד עיאד וחסאן עיאד נ' מדינת ישראל*, 11 ביוני 2008, פ"ד נד(1) 721, פסקאות 15–23. הערעור הוגש על-ידי עו"ד הישאם אבו שחאדה מהמוקד להגנת הפרט.

[147] ר' בעיקר שם, פסקאות 24–25.

[148] שם, פסקה 35.

[149] שם.

[150] עמ"מ 7750/08, *פלוני נ' מדינת ישראל*, 23 בנובמבר 2008.

שנית, אף כי רציונל דומה יכול לחול על מעצרם של תושבי הגדה המערבית, קבעה השופטת ביניש, בלי לנמק את דבריה אלה, כי ראוי שמעצרם של אלה ייעשה מכוח הצו הצבאי בדבר מעצרים מנהליים.[151]

נראה כי ישראל העדיפה ברוב רובם של המקרים להשתמש דווקא בחוק הלוחמים הבלתי חוקיים, משום שנוסחו מאפשר לה חופש פעולה גדול יותר ומספק הגנות פחותות לאדם הכלוא: החזקות המשפטיות הקבועות בחוק מעבירות את נטל ההוכחה לכלוא, הביקורת השיפוטית ככלל תכופה פחות, המעצר אינו מותנה בקיומו של מצב חירום במדינה, והכליאה מבוצעת מכוח צו רמטכ"ל או קצין בדרגת אלוף, ובניגוד למעצר מנהלי מתוקף חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), אין צורך בצו של שר הביטחון.

ריאד עיאד וחסאן עיאד

בשנת 2002 עצרה ישראל במעצר מנהלי את ריאד עיאד, תושב רצועת עזה. בשנת 2003 עצרה ישראל ברצועה גם את בן דודו, חסאן עיאד, והחזיקה גם אותו במעצר מנהלי. השניים הוחזקו מכוח צו המעצרים המנהליים שחל אז ברצועת עזה. ב-12 בספטמבר 2005, עם ביטול הממשל הצבאי באזור זה, שבמסגרתו בוטל גם צו המעצרים המנהליים ברצועה, העבירה ישראל את ריאד עיאד וחסאן עיאד למסלול כליאה מכוח חוק הלוחמים הבלתי חוקיים בטענה שהשניים משתייכים לחיזבאללה. באותה עת שוחררו עצירים מנהליים אחרים מעזה או הועברו למסלול הפלילי.

כנדרש בחוק, הובאו השניים לביקורת שיפוטית תקופתית בפני שופט, שבכל פעם אישר את המשך כליאתם ללא משפט. עו"ד הישאם אבו שחאדה מהמוקד להגנת הפרט ייצג אותם בהליכים אלה, ובמסגרתם אף הגיש ערעור לבית המשפט העליון ובו העלה טענות עקרוניות בדבר אי-חוקיותו של חוק הלוחמים הבלתי חוקיים וטען כי יש לבטלו.[152]

ב-11 ביוני 2008, כמעט שלוש שנים לאחר שהועברו למסלול כליאה זה, נדחה הערעור העקרוני על-ידי נשיאת בית המשפט העליון, השופטת דורית בייניש, אשר קבעה, בין השאר, כי החוק הוא חוקתי, וזאת מבלי לדון בחזקות הקבועות בו שהותרו ב"צריך עיון".[153]

בד בבד הגיש המוקד להגנת הפרט בשם ריאד עיאד וחסאן עיאד גם תביעות אזרחיות בגין תנאי מעצרם.[154] ריאד הוחזק בהפרדה, כלומר באגף המיועד לעצירים ואסירים

---

[151] ע"פ 6659/06, *ריאד עיאד וחסאן עיאד נ' מדינת ישראל*, פ"ד נד(1) 721, 11 ביוני 2008, פסקה 11.

[152] ר' שם, כתב ערעור, http://www.hamoked.org.il/items/110550.pdf.

[153] ע"פ 6659/06, *ריאד עיאד וחסאן עיאד נ' מדינת ישראל*, פ"ד נד(1) 721, 11 ביוני 2008, פסקאות 24–25.

[154] ת"א 13473/08, *עיאד נ' מדינת ישראל*; ת"א 13456/08, *עיאד נ' מדינת ישראל*.

שנקבע כי לא יבואו במגע עם כלל הכלואים, במשך חמש שנים ושבעה חודשים, וחסאן הוחזק בהפרדה במשך שנה ועשרה חודשים. בתביעות האזרחיות הודגש כי החזקת עציר בתנאי הפרדה כה ארוכה מהווה פגיעה בזכויותיו ובכבודו – על אחת כמה וכמה כאשר ההחזקה בבידוד אינה מלווה בקבלת האישורים מהרשויות המוסמכות לכך בשירות בתי הסוהר, בהתייעצות עם הגורמים המוסמכים, במתן זכות טיעון או בקבלת אישור מבית המשפט.

באמצע שנת 2009, לקראת הדיון בערעורם של השניים על החלטת שופט בית המשפט המחוזי לאשר את המשך מעצרם, הודיעו גורמי הביטחון כי אין בכוונתם להאריך את המעצר מעבר לחודש ספטמבר. בעקבות זאת, חזר בא כוחם מהערעור ובית המשפט מחק אותו.[155] ב-18 באוגוסט 2009, שחררה ישראל את ריאד עיאד וחסאן עיאד ממעצרם לאחר שהוחזקו במעצר ללא משפט שש שנים וחצי ושבע שנים וחצי בהתאמה.

ביקורת

חוק הלוחמים הבלתי חוקיים נועד במקורו להסדיר החזקה של אזרחים זרים בכלא כ"קלפי מיקוח" בניגוד לפסיקת בית המשפט העליון שאסרה על כך. החוק ביקש ליצור מסלול כליאה שהוא למעשה הכלאה דרקונית בין מעצר מנהלי לשבי, תוך הענקת המידה הקטנה ביותר של זכויות והגנות למי שמוחזק מכוחו: מצד אחד, המדינה תהיה רשאית להעמיד אדם לדין על עצם השתתפותו בלחימה. מצד שני, היא תוכל להחזיק אותו בכלא ללא משפט כאילו היה שבוי מלחמה ולשחרר אותו רק בתום פעולות האיבה, בלי קשר למידת הסכנה שאולי תישקף ממנו באופן אישי אם ישוחרר.

החוק אושר אף על פי שחוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), שחוקק עוד בשנת 1979, מאפשר מעצר מנהלי גם של תושבי חוץ.

בשנים שעברו מאז החל תהליך החקיקה עבר נוסח החוק כמה שינויים, בניסיון – לפחות לכאורה – ליצור התאמה בין הוראות החוק לבין הוראות המשפט ההומניטארי הבינלאומי. על-פי סעיף 1 בו, נועד החוק "להסדיר את כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, אשר אינם זכאים למעמד של שבויי מלחמה, בדרך העולה בקנה אחד עם מחויבויותיה של מדינת ישראל לפי הוראות המשפט הבינלאומי ההומניטארי". אלא שעיון בחוק מבהיר כי הוא עומד בסתירה ישירה להוראות אלה.

כאשר הגיע החוק לדיון בבית המשפט העליון, קבעו השופטים כי אין במשפט ההומניטארי הבינלאומי מעמד של "לוחם בלתי חוקי". למעשה, מדובר באזרחים הזכאים להגנה של אמנת

[155] עמ"מ 5656/09, *ריאד עיאד וחסאן עיאד נ' מדינת ישראל*, החלטה, 13 ביולי 2009.

ג׳נבה הרביעית וכל שהחוק עושה, על-פי פסיקה זו, הוא לעגן את הסמכות לעצור אזרחים אלה במעצר מנהלי. בהתאם להוראות אמנה זו נדרשת ״מסוכנות אישית״ כדי לכלוא אדם מכוחו. על אף קביעה זו, השופטים לא דנו בחזקות הקבועות בחוק וטענו שהדיון בהן אינו נחוץ במועד מתן פסק הדין.

עם זאת, שתי החזקות הקבועות בחוק עומדות בניגוד מוחלט להוראותיה של אמנת ג׳נבה הרביעית והן מאפשרות לעצור אדם תוך התעלמות מדרישת המסוכנות האישית. החזקה בנוגע לקיומה של סכנה הנשקפת מהעציר[156] והחזקה בנוגע להתמשכותן של פעולות האיבה[157] משחררות את התביעה מהצורך להציג ראיות שיצדיקו את המשך המעצר ומאפשרות מעצר ללא הגבלת זמן.

בהינתן החזקות, לאחר קביעתו הראשונית של בית המשפט המחוזי כי עציר הוא ״לוחם בלתי חוקי״, לא נותר למערכת השיפוטית לעשות דבר והביקורות התקופתיות הן בפועל ריקות מתוכן. הנחת המוצא לדיון היא ששחרור העציר יפגע בביטחון המדינה כל עוד שר הביטחון ממשיך וקובע כי פעולות האיבה נמשכות. אמנם, החוק מאפשר לעציר להוכיח אחרת, אך לא ברור כיצד יוכל לעשות זאת. החוק מעביר את נטל ההוכחה לעציר בעניינים שברור שלעולם לא יוכל להפריכם, היות שהרוב המכריע של החומר הקיים נגדו חסוי ולא ניתנת לו כל אפשרות לבחון את הראיות נגדו.

גם כאשר לא נעשה שימוש בחזקות, הרי שהמסוכנות האישית שעל המדינה להוכיח לצורך כליאה על-פי החוק מוגדרת באופן רחב, תוך התעלמות מכך שהמשפט ההומניטארי הבינלאומי מתיר מעצרים מנהליים במקרים חריגים בלבד, כאשר אין כל אפשרות אחרת למנוע את הסכנה. על-פי סעיף 2 לחוק, די בהשתייכותו של אדם ל״כוח המבצע פעולות איבה נגד מדינת ישראל״ כדי שיוגדר ״לוחם בלתי חוקי״. החוק אינו מפרש את טיב ההשתייכות הנדרשת ומסתפק בקביעה כי ההשתתפות יכולה להיות ״במישרין או בעקיפין״. בית המשפט העליון אף הרחיב זאת וקבע כי ״אין הכרח כי אותו אדם ייטול חלק ישיר או עקיף בפעולות הלחימה עצמן, ואפשר שזיקתו ותרומתו לארגון יתבטאו בדרכים אחרות שיהיה בהן כדי להכלילו במעגל הלחימה במובנו הרחב, באופן שיצדיק את מעצרו לפי החוק״.[158]

התיקון שהוכנס בחוק בשנת 2008 מחמיר את המצב אף מעבר לכך, באשר הוא מקל על המדינה את השימוש בחוק ומאפשר לה לעשות זאת בעת מלחמה באופן גורף והמוני ללא ביקורת שיפוטית של ממש.

היות שחוק סמכויות שעת חירום (מעצרים) ממילא מאפשר מעצר מנהלי, לא היה מקום להוסיף עליו את חוק הלוחמים הבלתי חוקיים. חוק זה הוסף לסל הכלים של מערכת הביטחון במטרה להרחיב את מרחב הפעולה שלה מעבר לזה שהיה קיים ממילא, וכדי להקטין את הפיקוח על מעשיה.

---

[156] סעיף 7 לחוק.

[157] סעיף 8 לחוק.

[158] ע״פ 6659/06, *ריאד עיאד וחסאן עיאד נ׳ מדינת ישראל*, 11 ביוני 2008, פ״ד מד(1) 721, פסקה 21.

מקרים לדוגמה

ואאל אל-עת'אמנה

שם מלא:	ואאל מאג'ד עבדאללה אל-עת'אמנה
מקום מגורים:	בית חאנון, רצועת עזה
גיל:	33
משך המעצר:	כלוא מאז ינואר 2009
סוג המעצר:	כליאה מתוקף חוק הלוחמים הבלתי חוקיים
עילת המעצר בצו:	"יסוד סביר להניח... שהכלוא הוא לוחם בלתי חוקי כמשמעו בחוק וכי שחרורו יפגע בביטחון המדינה"
מתקן הכליאה:	כלא קציעות, בתוך שטח ישראל

ואאל אל-עת'אמנה, תושב רצועת עזה בן 33, נשוי ואב לשישה, הועסק בשלוש השנים שקדמו למעצרו על-ידי אחד משירותי הביטחון של הרשות הפלסטינית. בנו השישי נולד לאחר שנכלא.

המעצר

אור לבוקר ה-5 בינואר 2009, יומיים לאחר שהצבא פלש לרצועת עזה במסגרת מבצע "עופרת יצוקה", הקיפו חיילים את שכונת המגורים שבה גר אל-עת'אמנה והורו לכל התושבים לצאת מבתיהם. הם ריכזו את הנשים והילדים בנפרד מהגברים. לדברי אל-עת'אמנה, הוא נלקח עם חמישה אנשים נוספים למחסום ארז ומשם למתקן המעצר "קציעות" שבנגב. לדבריו, במהלך חקירתו הוא נשאל אם הוא פעיל בחמאס והוא ענה כי הוא חבר בפתח וכי הוא מקבל את משכורתו מן הרשות הפלסטינית. למחרת נמסרה לו הוראת כליאה זמנית לפי "חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים", חתומה בידי קצין מודיעין בדרגת סרן, שבה קבע כי "צו זה הוצא מכיוון שיש לי יסוד סביר להניח על בסיס המידע שהובא בפני שהכלוא הוא לוחם בלתי חוקי כמשמעו בחוק".

יומיים לאחר מכן, ב-7 בינואר 2009, נערך לאל-עת'אמנה שימוע בפני קצין בדרגת סגן אלוף, אז שב וטען כי הוא אינו חבר בחמאס אלא בפתח. לאחר מכן הוציא נגדו קצין מילואים בדרגת אלוף שהוסמך לכך צו כליאה ובו קבע כי "צו זה הוצא מכיוון שיש לי יסוד סביר להניח על בסיס המידע שהובא בפניי שהכלוא הוא לוחם בלתי חוקי כמשמעו בחוק וכי שחרורו יפגע בביטחון המדינה, ולאחר שעיינתי בטענות הכלוא לעניין הצו".

למחרת נפגש אל-עת'אמנה לראשונה עם עורכת דינו, תמר פלג-שריק מהמוקד להגנת הפרט. ביום זה קיבל אל-עת'אמנה לידיו את צו הכליאה הקבוע.

במסמך שהגישה הפרקליטות לבית המשפט המחוזי בבאר שבע לקראת הדיון בענייננו של אל-עת'אמנה, היא טענה כי הוא פעיל דווקא בחזית הדמוקרטית:

> מהמידע המודיעיני הקיים בענייננו של המשיב עולה כי המשיב הוא מבכירי ארגון החזית הדמוקרטית (להלן חז"ד) ברצועת עזה ומשמש ראש החז"ד בבית חאנון. מהמידע עולה כי פיקד על חוליית ירי רקטות בצפון הרצועה והוא מעורב בירי רקטות לעבר ישראל. כמו כן, אוחסנו בביתו אמצעי לחימה לירי נשק תלול מסלול לעבר ישראל במהלך השנה האחרונה.[159]

[159] *מדינת ישראל נ' ואאל מאגד עבדאללה עתאמנה*, בקשה לקיום ביקורת שיפוטית בהתאם לסעיף 5 לחוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, התשס"ב–2002, 12 בינואר 2009, סעיף 6.

ההליכים המשפטיים

ב-15 בינואר 2009 התקיים דיון בבית המשפט המחוזי בבאר שבע בפני נשיא בית המשפט יהושע פלפל. במהלך הדיון חזר נציג המדינה על טענות אלה. השופט הורה לאל-עת'אמנה ולבאת כוחו לצאת מן האולם כדי לקבל הסברים מנציג השב"כ. לאחר שעיין בתיקו של אל-עת'אמנה וקיבל הסברים מנציג השב"כ, חידש השופט את הדיון.[160] באת כוחו של אל-עת'אמנה חקרה את נציג השב"כ, אז הסתבר כי הוא לא ידע שאל-עת'אמנה מקבל משכורת מן הרשות הפלסטינית וכי הנו חבר בפתח, והמשיך לטעון שהוא דווקא חבר בחזית הדמוקרטית.[161]

ארגון החזית הדמוקרטית לא הוכרז ככוח המבצע פעולות איבה נגד מדינת ישראל לפי סעיף 8 לחוק. אף על פי כן, בהחלטתו אישר השופט את צו הכליאה לאחר שקבע כי אין צורך להכריע בעניין זהות הארגון שבמסגרתו פעל אל-עת'אמנה משום שהחוק קובע שלוחם בלתי חוקי הוא גם מי שהשתתף בעצמו בפעולות איבה נגד ישראל, גם אם אינו משתייך לכוח הלוחם נגדה. עם זאת, קבע השופט כי השתכנע מהחומר שנמסר לו מן השב"כ כי אל-עת'אמנה הנו פעיל בחזית הדמוקרטית.[162]

רק במהלך הדיון בבית המשפט שמע אל-עת'אמנה את הטענה כי הוא פעיל בחזית הדמוקרטית. עד אותו רגע נטען בפניו שהוא חבר דווקא בחמאס. על כן, השימוע שנערך לו היה חסר ערך שכן לא ניתנה לו הזדמנות להגיב לטענות הקיימות נגדו. שופט בית המשפט העליון לשעבר, יצחק זמיר, כתב בעניין זה כי "הזכות לשימוע שווה כקליפת השום אם לא מקדימה אותה הודעה מאת הרשות המוסמכת על מהות העניין הנדון".[163] שופט בית המשפט המחוזי התעלם מסוגיה זו ודחה את בקשת הסנגורית לאפשר לאל-עת'אמנה להעיד, בטענה שנערך לו כבר שימוע.[164]

ב-16 בפברואר 2009 ערער אל-עת'אמנה לבית המשפט העליון. השופטת אסתר חיות דרשה מהמדינה להגיש לבית המשפט התייחסות מפורטת לגבי מסמך שהגיש אל-עת'אמנה "הנחזה להיות מטעם הרשות" הפלסטינית, שבו נקבע כי הוא נמצא ברשימת מקבלי השכר של הביטחון הכללי הפלסטיני במחוז דרום.[165] בתשובתה הסתפקה המדינה באמירה כללית שלפיה אמנם "לצד פעילותו הצבאית במסגרת החזית הדמוקרטית קיבל המערער במשך תקופה מסוימת גם משכורת מגורם שלטוני ברשות הפלסטינית".[166] מתשובת המדינה עולה כי המסמך האמור כלל לא נבדק, וכי המדינה הסתמכה בתשובתה על מידע אחר שברשותה. עם זאת, לאחר שקראה את החומר החסוי, במעמד צד אחד, החליטה השופטת על דחייתו של הערעור.[167]

בתחילת חודש אוגוסט 2009, שישה חודשים לאחר שאישר השופט את כליאתו לפי חוק לוחמים בלתי חוקיים, התקיים דיון נוסף בעניינו בבית המשפט המחוזי והמשך כליאתו אושר.[168]

---

[160] ב"ש 020071/09, *מדינת ישראל נ' ואאל מאגד עבדאללה עתאמנה*, פרוטוקול, 15 בינואר 2009.

[161] שם.

[162] ב"ש 020071/09, *מדינת ישראל נ' ואאל מאגד עבדאללה עתאמנה*, החלטה, 19 בינואר 2009.

[163] יצחק זמיר, *הסמכות המנהלית*, הוצאת נבו, תשנ"ו–1996, עמ' 816.

[164] ב"ש 020071/09, *מדינת ישראל נ' ואאל מאגד עבדאללה עתאמנה*, פרוטוקול, 15 בינואר 2009.

[165] מכתב מאלוף מוחמד יוסף, מטה הארגון והמנהלה של הביטחון הלאומי של הרשות הפלסטינית, 17 בפברואר 2009.

[166] ע"פ 1510/09, *ואאל מאגד עבדאללה עתאמנה נ' מדינת ישראל*, הודעה מטעם המשיבה, 26 בפברואר 2009.

[167] שם, החלטה, 2 באפריל 2009.

[168] שיחת טלפון בין עורך דינו של אל-עת'אמנה, הישאם אבו שחאדה, לבין המוקד להגנת הפרט, 5 באוגוסט 2009.

אוסאמה זריעי

שם מלא:	אוסאמה חג'אג' מוסא זריעי
מקום מגורים:	דיר אל-בלח, רצועת עזה
גיל:	33
משך המעצר:	מאז פברואר 2009 (לפני כן ריצה עונש מאסר)
סוג המעצר:	כליאה לפי חוק הלוחמים הבלתי חוקיים
עילת המעצר בצו:	"יסוד סביר להניח... שהכלוא הוא לוחם בלתי חוקי כמשמעו בחוק וכי שחרורו יפגע בביטחון המדינה"
מתקן הכליאה:	כלא קציעות, בתוך שטח ישראל

אוסאמה זריעי, בן 33, נשוי ואב לארבעה, הוא תושב דיר אל-בלח שברצועת עזה. ב-6 בפברואר 2008 נעצר זריעי בישראל לאחר שנכנס אליה ללא אישור דרך מצרים, לטענתו לצורך עבודה. זריעי הורשע בעברת הסתננות ונידון למאסר. שנה לאחר מכן, לאחר שסיים לרצות את עונשו, הוצא נגד זריעי צו כליאה מכוח חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים ומאז הוא כלוא בישראל ללא משפט.

ההליכים המשפטיים

ב-1 בפברואר 2009, עם תום ריצוי עונש המאסר שנגזר על זריעי, הוציא נגדו קצין בדרגת אלוף שהוסמך לכך צו כליאה על-פי חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים. עילת הכליאה שהופיעה בצו הייתה סטנדרטית וחסרה פרטים מהותיים:

> צו זה הוצא מכיוון שיש לי יסוד סביר להניח על בסיס המידע שהובא בפניי שהכלוא הוא לוחם בלתי חוקי כמשמעו בחוק וכי שחרורו יפגע בביטחון המדינה, ולאחר שעיינתי בטענות הכלוא לעניין הצו.[169]

כשבוע וחצי לאחר מכן, לקראת הדיון בבית המשפט, הגישה הפרקליטות מסמך לבית המשפט המחוזי בו הופיעו טענות מפורטות מעט יותר. במסמך נטען כי "מהמידע המודיעיני הקיים" בעניינו של זריעי עולה כי הנו "פעיל במסגרת הזרוע הצבאית של חמאס".[170] במסמך זה הדגישה המדינה כי "בהתאם לסעיף 8 לחוק", המעגן את החזקה בעניין פעולות איבה, חתם שר הביטחון על תעודה הקובעת כי חמאס "הוא כוח המבצע פעולות איבה נגד מדינת ישראל".

בהמשך להיתלותה של המדינה בחזקה בעניין פעולות האיבה, הגיש בא כוחו של זריעי, עו"ד הישאם אבו שחאדה מהמוקד להגנת הפרט, מסמך לבית המשפט ובו טען כי החזקה בעניין פעולות האיבה היא בלתי חוקתית, בין השאר משום שהיא מעבירה את נטל ההוכחה לעציר. טענה דומה הועלתה בערעור גם בעניין חזקת המסוכנות, אף כי המדינה הצהירה כי אין היא עושה בה שימוש במקרה זה.[171]

---

[169] צו כליאה בעניין אוסאמה חג'אג' מוסא זריעי, נחתם ב-1 בפברואר 2009 בידי אלוף (מיל') יפתח רון-טל.

[170] *מדינת ישראל נ' אוסאמה חג'אג' מוסא זריעי*, בקשה לקיום ביקורת שיפוטית בהתאם לסעיף 5 לחוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, התשס"ב–2002, 9 בפברואר 2009.

[171] ב"ש 9285/09, *מדינת ישראל נ' אוסאמה חג'אג' מוסא זריעי*, סיכומים לעניין אי-חוקיותם של סעיפים 7 ו-8 לחוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים התשס"ב–2002, 17 במארס 2009.

ב-8 במארס 2009 התקיים דיון בבית המשפט המחוזי בתל אביב בפני השופט צבי גורפינקל. בהחלטתו, שנמסרה ב-31 במארס, אישר השופט את כליאתו של זריעי. השופט דחה את הטענות בדבר אי-חוקתיותן של החזקות וקבע כי חרף בחירתה של המדינה להסתמך על החזקה בעניין פעולות האיבה, הרי שניתן לקבוע מבלי להזדקק לחזקות האמורות כי זריעי נמנה על כוח עוין שפעילותו פוגעת בביטחון המדינה וכי שחרורו יפגע בביטחון המדינה. קביעה זו התבססה על דו"ח שהוצג בפניו והוגדר "סודי ביותר" ועל כן לא הובא לעיון של זריעי או של בא כוחו.[172]

ב-22 באפריל 2009 ערער זריעי לבית המשפט העליון על החלטה זו וחזר על טענותיו בדבר אי-חוקתיותן של החזקות.[173] בהחלטתה קבעה השופטת מרים נאור כי השתכנעה כי זריעי משתייך לחמאס, המוגדר ככוח לוחם, וכי זריעי הנו לוחם בלתי חוקי. כמו כן, הסכימה נאור עם פסיקת בית המשפט המחוזי כי התקיימה "פעילות רבה של המערער בעניין פיגועים שונים" וכי ניתן לקבוע באופן פוזיטיבי, מבלי להזדקק לחזקות, כי זריעי נמנה עם כוח המבצע פעולות איבה נגד מדינת ישראל וכי שחרורו יפגע בביטחון המדינה. אשר על כן, הערעור נדחה.[174]

בדיון נוסף שהתקיים בתחילת חודש אוגוסט בבית המשפט המחוזי בתל אביב בעניינו של זריעי אישר השופט, ד"ר עודד מודריק, את המשך כליאתו לאחר שעיין בחומר חסוי.[175]

---

[172] שם, החלטה, 31 במארס 2009.

[173] עמ"מ 3410/09, *פלוני נ' מדינת ישראל*, ערעור, 22 באפריל 2009.

[174] שם, החלטה, 28 באפריל 2009, ס' 8–10.

[175] ב"ש 90242/09, *מדינת ישראל נ' אוסאמה חג'אג' מוסא זריעי*, 4 באוגוסט 2009.

מסקנות

"לא ניתן לנהל הליך הוגן מקום שקיים חומר, אשר להגנה אין ניתנת ההזדמנות לנסות לנצלו לצרכיה". כך קבע שופט בית המשפט העליון אליקים רובינשטיין בעקבות כוונת התביעה להטיל חיסיון על ראיה במשפטו של תושב ההתנחלות קריית ארבע שתועד במצלמות ארגון בצלם כשהוא יורה בפלסטינים.[176]

דברים אלה יפים גם לנושא דנן. הדיונים המתקיימים בבתי המשפט הצבאיים בנוגע למעצר מנהלי אינם עונים לתנאים של הליך הוגן. גם אם ישנם מקרים שבהם שיקולי ביטחון אמתיים מחייבים, לאחר עריכת איזון בינם לבין זכויות העציר, להטיל חיסיון על ראיה כלשהי, הרי שלא ניתן להצדיק הפעלה של מערכת משפט שלמה המטילה חיסיון באופן שיטתי על רוב רובן של הראיות.

מעצר ללא משפט הוא האמצעי הקיצוני ביותר שמותר למדינה הכובשת להפעיל כלפי תושבי השטח הכבוש. הוא אמור לשמש רק במקרים יוצאי דופן, כחריג שבחריג, ורק על יסוד סכנה הנשקפת מהאדם באופן אישי ובלבד שאין בנמצא אמצעים אחרים – פוגעניים פחות – למניעת הסכנה. ישראל, לעומת זאת, עושה שימוש נרחב באמצעי זה, תוך חריגה מהכללים שנקבעו במשפט ההומניטארי הבינלאומי. ישראל מחזיקה מאות פלסטינים במעצר ממושך על יסוד חשדות עלומים, מבלי למסור להם מה הם, מבלי שתינתן להם אפשרות להתגונן ומבלי שידעו מתי ישוחררו.

לשופטים הצבאיים יש תפקיד מכריע בשלילת זכותם של העצירים להתגונן מפני הטענות הקיימות נגדם. שופטים אלה אינם ממלאים את חובתם להגן על העציר נוכח חוסר יכולתו להפריך את הטענות. שופטי בית המשפט העליון קבעו אמנם כללים שנראה כי נועדו להגביל את השימוש במעצר מנהלי, אך לא ערערו על כך שהמערכת השיפוטית כולה מבוססת על ראיות חסויות אלא קיבלו זאת כהנחת יסוד. היעדרה של ביקורת שיפוטית אפקטיבית פותח פתח לשימוש במעצר המנהלי כחלופה קלה להליך הפלילי כאשר התביעה מעדיפה שלא לחשוף ראיות.

חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים מחמיר את המצב שכן הוא קובע מנגנוני פיקוח פחותים אפילו מאלה שנקבעו בנוגע למעצר המנהלי. החוק קובע כי ניתן להניח לגבי כל אדם שמערכת הביטחון הגדירה "לוחם בלתי חוקי" שהוא מסכן את ביטחון המדינה, ועליו מוטל נטל ההוכחה להראות שהמציאות אחרת. נוסח החוק אף מאפשר לכלוא אדם רק מתוקף היותו חבר בארגון שמערכת הביטחון קבעה כי הוא לוחם נגד ישראל.

בשונה מהמעצר המנהלי המבוצע מכוח צו המעצרים המנהליים, ישראל עשתה עד כה שימוש מוגבל בחוק זה ונמנעה ככלל משימוש בחזקות הקבועות בו. אולם, החוק מאפשר כליאה של אנשים רבים, מעניק לרשויות הביטחון סמכויות מרחיקות לכת ומכשיר את הקרקע לפגיעה

---

[176] בש"פ 2489/09, *זאב בראודה נ' מדינת ישראל*, עתירה לגילוי ראיה חסויה, 7 ביוני 2009. ר' http://elyon1.court.gov.il/files/09/890/024/t03/09024890.t03.html (כניסה לאתר ב-9 ביוני 2009).

נרחבת בזכויות האדם, יותר מזו הנגרמת במעצר המבוצע מכוח שני החוקים האחרים.

השימוש הגורף שישראל עושה במעצר ללא משפט נגד פלסטינים עומד בניגוד מוחלט לנוהגה בכל הנוגע לישראלים שלפי הערכת גורמי הביטחון נשקפת מהם סכנה. רק ישראלים בודדים נעצרו לאורך השנים במעצר מנהלי ותקופות המעצר שלהם היו בדרך כלל מוגבלות יותר. לפחות במקרה אחד נקבע אפילו כי על המדינה לפצות ישראלי על מעצרו המנהלי.[177]

כמו ברבים מדפוסי הפעולה בגדה המערבית וברצועת עזה, גם בנוגע למעצר ללא משפט ישראל מנמקת את מדיניותה במה שהיא מגדירה "צורכי ביטחון". גם כאן, נראה שישראל משתמשת בכך כדי להצדיק פגיעה חמורה בזכויות האדם, תוך הפרה של המשפט ההומניטארי הבינלאומי.

המוקד להגנת הפרט ובצלם קוראים לממשלת ישראל להפסיק לאלתר את השימוש בחוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים ולפעול לביטולו.

על ישראל לשחרר את העצירים המנהליים או להעמידם לדין, על-פי הסטנדרטים שנקבעו במשפט הבינלאומי בנוגע להליך הוגן. כל עוד ישראל ממשיכה לעצור פלסטינים במעצר מנהלי, היא חייבת להשתמש באמצעי זה בכפוף לכללים הקבועים במשפט הבינלאומי.

---

[177] ר' אפרת פורשר, "100 אלף שקל פיצויים לנועם פדרמן", nrg-מעריב, 11 באוקטובר 2005, http://www.nrg.co.il/online/1/ART/995/370.html (כניסה לאתר ב-26 באוגוסט 2009).

נספח: תגובת משרד המשפטים

מדינת ישראל
משרד המשפטים
State of Israel
Ministry of Justice

המחלקה לזכויות אדם וקשרי חוץ
The Human Rights and Foreign Relations Department

תאריך: י"ט באלול, תשס"ט
8 בספטמבר, 2009
מספר: 3760

לכבוד
יעל שטיין, עו"ד - מנהלת אגף המחקר
בצלם – מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
ת.ד. 53132, רח' התעשייה 8 (קומה 4)
ירושלים, 91531

שלום רב,

הנדון: **טיוטת דוח בנושא מעצרים מנהליים**

להלן הערותינו לטיוטת הדו"ח שבנדון:

מעצרים מנהליים

1. בפתח דבר ראוי לציין כי השימוש בהליך המעצר המנהלי הינו נגזרת של אילוצים ביטחוניים ומתבצע לתכלית מניעתית-סיכולית במסגרת הלחימה המתמשכת בטרור כאשר לא ניתן לאיין מסוכנות ביטחונית בדרך אחרת. עצם השימוש באמצעי המעצר המנהלי עולה בקנה אחד עם הוראות המשפט הבינלאומי שהובאו בדוח: הן דיני זכויות האדם, בהתייחס לאמנה בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, והאמנה הבינלאומית נגד עינויים ונגד יחס ועונשים אכזריים, בלתי אנושיים או משפילים; והן המשפט הבינלאומי ההומניטרי, בדגש על סעיף 78 לאמנת ג'נבה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה משנת 1949 (להלן: "אמנת ג'נבה הרביעית").

2. בפן הפרוצדוראלי, מעוגנת בצו המעצרים המנהליים זכות הערעור של העציר (סעיף 5) וקיומה של ביקורת שיפוטית ביחס לצו (סעיפים 1(ב) ו-4(א)). זאת, בעוד שסעיף 78 כלל אינו מחייב את קיומה של ביקורת שיפוטית דווקא. תוקפו המקסימאלי של מעצר מינהלי מכוח הצו הוא שישה חודשים, וכל הארכה מותנית בביקורת שיפוטית, כך שבפועל מתקיימת ביקורת תקופתית אחת לחצי שנה. כל זאת, כנדרש בסעיף 78 הנ"ל.

3. אף בפן המהותי, בעוד שהפרשנות המקובלת לסעיף 78 הנ"ל מתירה החזקתו של אדם במעצר מינהלי בקשת רחבה ביותר של מקרים, לרבות מטעמים הקשורים בפעילותו, ידיעותיו או תכונותיו – ואפילו בגילו, במצבים מסוימים – הרי שהפרקטיקה הישראלית בהקשר זה הינה מצומצמת בהרבה, ולפיה החזקה במעצר מינהלי נעשית רק בגין סכנה אינדיבידואלית הנשקפת מהעצור, בניגוד לנטען בטיוטת הדוח.

4. במסגרת זו, בוחן בית המשפט את כלל חומר הראיות הקיים בעניינו של העצור, לרבות בהיבט של עדכניותו. בהקשר זה, נשללת מכל וכל הטענה לפיה השימוש בניסוח דומה של כתבי בית דין מעיד על היעדר הפעלת שיקול דעת, שהרי מדובר בכתבי בית דין שמטרתם להלום את לשון הצו העומד על הפרק, ובהתאם - ניסוחם דומה. מכיוון שמעצר מינהלי הוא כלי הצופה פני עתיד – בניגוד לענישה פלילית, הצופה פני עבר – מקום בו הראיות הקיימות אינן מצביעות על כך שנשקפת סכנה מהעצור בעת הנוכחית, הוא משוחרר.

5. בהתאם, בפועל, ברובם המכריע של המקרים משך הזמן בו מוחזק אדם במעצר מינהלי אינו עולה על שנתיים (ופעמים רבות אף פחות מכך; למעשה, כיום ישנם רק 36 עצירים מינהליים שתקופתם החזקתם (הרצופה) עולה על שנתיים). תקופה זו, הקצרה מעונש המאסר שסביר להניח כי היה מוטל על העצור לו ניתן היה להעמידו לדין פלילי רגיל, מוכיחה כי הבחירה באמצעי המעצר המנהלי נובעת אך ורק מטעמים של העדר יכולת לחשוף ראיות. רק במקרים חריגים נמשך המעצר מעבר לכך, וזאת, כאמור, רק כאשר החומר הראייתי מצדיק זאת.

6. בצד האמור לעיל, ישראל נוקטת במאמצים רבים לצמצם את השימוש במעצר המנהלי במידת האפשר. השימוש במעצר המנהלי נעשה כמוצא אחרון להרחקת פעילי טרור לגביהם קיים מידע מוצק שמשמעותו סכנה ביטחונית ממשית ומיידית הנשקפת מהעצור לביטחון האזור והציבור. במסגרת המאמצים להבטיח את מיצוי ההליך הפלילי, עובר כל עצור תוך זמן קצר ממעצרו חקירה פלילית, בין על ידי משטרת ישראל ובין ע"י שירות הבטחון הכללי, שתכליתה הינה השגת ראיות קבילות. תוצאות החקירה הפלילית מועברות לגורמי התביעה הצבאית באזור לצורך בחינת האפשרות להגיש כתב אישום. רק במידה וגורמי התביעה סבורים כי אין אפשרות להעמדת העצור לדין פלילי, עובר העצור לבחינת אפשרות טיפול בערוץ המעצר המנהלי.

7. גורמי הפרקליטות הצבאית מלווים את כלל הליכי המעצר המנהלי, ובוחנים את הצורך בקיומו לאור הסיכון הנשקף מהעצור וחומר הראיות הקיים בעניינו. במקרים הרלבנטיים, הדברים אף מובאים לבחינתם של גורמים בכירים במשרד המשפטים ובפרקליטות המדינה. כל זאת, בטרם הליך הביקורת השיפוטית עצמו.

8. אף במסגרת הליך הביקורת השיפוטית, ובניגוד לנטען בטיוטת הדוח, קיימת ביקורת רבה על ההליך, כך למשל, בשנת 2008 נדונו 2,277 צווים, כאשר מתוכם קוצרו 1,028 צווים (45%) וכ-154 צווים (6.7%) בוטלו. מעבר לכך, מתוך 527 ערעורים שהתקבלו בעניין מעצרים מנהליים בשנת 2008, 273 הינם ערעורי סנגוריה. כן התקבלו בשנים האחרונות כמה החלטות עקרוניות, וביניהן האפשרות לקיים דיון בהרכב מורחב בשאלות עקרוניות וכן נקבעה הסמכות לבית

המשפט לאשר צווים באופן מוגבל, אשר מגביל את סמכותו של המפקד הצבאי להשתמש שוב באמצעי זה. מעבר למעגלי הפיקוח במסגרת מערכת השיפוט הצבאי, קיים מעגל פיקוח וביקורת נוסף בדמות עתירות לבג"ץ שמוגשות לעיתים מזומנות נגד החלטות בית המשפט הצבאי לערעורים.

9. כמו כן, בשונה מהאמור בטיוטת הדוח, הביקורת המשפטית צריכה להתבצע בפני שופט שדרגתו לא תפחת מדרגת סרן[1]. בשנתיים האחרונות מרכז את הביקורת השיפוטית בערכאה הראשונה שופט בכיר בדרגת סא"ל.

10. באשר לנוכחות נציג שב"כ בדיוני בית המשפט יצוין כי על דעת בית המשפט הצבאי, על ערכאותיו השונות, נהוגה הפרקטיקה לפיה בתיקים בהם מעלה ההגנה טענה הנוגעת לחומר המודיעיני, והמענה מטעם התביעה אינו את מספק את ביהמ"ש, מוזמן נציג שב"כ לדיון במועד שקובע ביהמ"ש לצורך הבהרות ומענה ככל שנדרש.

11. כפי שאף צוין בטיוטת הדוח, בית המשפט העליון, בפסיקתו לאורך השנים, הדגיש את חריגותו של אמצעי המעצר המנהלי ואת הצורך לנקוט בו רק כאשר הנסיבות מחייבות זאת באופן מוחלט[2]. למותר לציין, כי גורמי הפרקליטות הצבאית ממלאים באדיקות אחר פסיקה זו והעקרונות שהותוו בה וכי נבחנת כל העת האפשרות להעביר עציר מינהלי לטיפול באפיק הפלילי – וזאת אף אם מדובר בעבירה קלה יותר מהחשד בגינו הוא נעצר מלכתחילה – ובמקרים רבים הדבר אכן מתבצע, עם מציאתה של ראייה גלויה שניתן יהיה לעשות בה שימוש לצורך כך.

12. בית המשפט העליון התייחס לנושא השימוש בראיות חסויות בהליכי מעצר מנהלי, וציין[3]: "[...] ההסתמכות על ראיות מנהליות בלתי קבילות ועל חומר חסוי מטעמי בטחון המדינה, מצויה במהותו של המעצר המנהלי שהרי לו היו בנמצא די ראיות קבילות שניתן להציגן בפני העצור ולהגישן לבית-המשפט, ראוי היה ככלל לנקוט באמצעי של העמדה לדין פלילי[...]. אין ספק כי רבים חסרונותיו של הליך המתקיים במעמד צד אחד לשם הגשת ראיות חסויות לבית -המשפט. ואולם, המצב הביטחוני בו אנו נתונים נוכח פעולות האיבה המתמשכות נגד בטחון מדינת ישראל, מחייב מתן כלים מסוג זה - הן לפי חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, הן לפי חוק המעצרים המנהליים, והן בעניינם של צווי מעצר מנהלי המוצאים מכוח תחיקת ביטחון באזורים הנתונים לשליטת הצבא [...]".

13. כן יצוין כי הירידה המתמשכת במספר העצורים המנהליים, ירידה אשר אף צוינה בטיוטת הדוח, מעידה אף היא על המאמצים שננקטים על-ידי גורמי אכיפת החוק לצמצם את השימוש בכלי המעצר המנהלי, זאת כמובן בכפוף למציאות הביטחונית באיו"ש. אף שיעורם הנמוך של

---

[1] סעיף 4(א) לצו בדבר מעצרים מנהליים (הוראת שעה) [נוסח משולב] (יהודה ושומרון) (מס' 1591(התשס"ז - 2007).

[2] בג"ץ 11006/04 קאדרי נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש, תק-על 2004(4) 3109; עמ"מ 7/94 בן יוסף נ' מדינת ישראל, תק-על 94(3) 1582; בג"ץ 554/81 בראנסה נ' אלוף פיקוד המרכז, פ"ד לו(4) 247; בג"ץ 3239/02 מרעב נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש, פ"ד נז(2) 349; פ"ד נט(3) 258; בג"ץ 11026/05 פלוני נ' מפקד כוחות צה"ל, תק-על 2005(4) 3190.

[3] בג"ץ 6659/06 פלונים נ' מדינת ישראל, פסקה 43

העצירים המנהליים העומד על 4.83% (364) מתוך כלל העצורים הביטחוניים, אשר עומד כיום על 7522, מצביע בבירור על השימוש המוגבל שנעשה באפיק המנהלי ועל ההעדפה המובהקת לאפיק הפלילי בכל הנוגע לטיפול בתופעת הטרור.

14. לעניין השימוש באמצעי המעצר המינהלי כנגד קטינים, יובהר כי המדובר באמצעי חריג ביותר אשר נעשה בו שימוש במקרים קיצוניים בלבד ותחת פיקוח צמוד של גורמי הפרקליטות הצבאית. לעניין החזקתם של קטינים במעצר מינהלי, יוזכר כי זו נעשית במתקן כליאה המופעל על ידי השב"ס, הפרדתם מהעצירים הבגירים מעוגנת בהנחיות ומיושמת באופן מלא – ובדו"ח לא נטען אחרת. אמנם, במתקני המעצר המופעלים על ידי צה"ל (ובכלל זאת אלה בהם מוחזקים העצירים לקראת הדיון בעניינם) לא תמיד מתאפשרת הפרדה מלאה בין בגירים לקטינים, אך זאת לפרק זמן קצר ביותר.

לוחמים בלתי חוקיים

15. כידוע, בשנים האחרונות מצויה ישראל בעימותים מזוינים עם ארגוני טרור שונים, המנהלים נגדה לחימה של ממש מתוך טריטוריה זרה, אשר אינה מצויה בשליטתה האפקטיבית. דוגמא מובהקת לכך היא ארגון החמא"ס, הפועל משטחה של רצועת עזה, הנתונה לשליטתו המלאה מאז יוני 2007, ומשם הוא משגר כל העת טילים ורקטות לעבר חלקה הדרומי של ישראל, וכנגדו פעלו כוחות צה"ל בחודשים דצמבר-ינואר האחרונים (מבצע "עופרת יצוקה").

16. הלחימה בארגוני טרור אלו מהווה בעימות מזוין לכל דבר ועניין, בו הצד שכנגד מפר באופן שיטתי ובוטה את המשפט הבין-לאומי ההומניטארי, הן בכך שהוא מכוון את מתקפותיו אך ורק כנגד יעדים אזרחיים, מתוך כוונה מוצהרת לגרום את מירב הנזק לאזרחי ישראל ותושביה; והן בכך שלוחמיו פועלים מקרבה של האוכלוסייה האזרחית, מבלי להבחין את עצמם ממנה ותוך עשיית שימוש פעיל בה כ"מגן אנושי".

17. ולו מטעמים אלה, ברי כי פעילי הטרור הנופלים בידי כוחות צה"ל במסגרת הלחימה **אינם זכאים למעמד שבויי מלחמה**. עם זאת, אין משמעות הדבר כי ישראל אינה רשאית להחזיקם כל עוד נמשכות פעולות האיבה, לצורך מניעת חזרתם ל"מעגל הלחימה". הגם שסמכות זו אינה מעוגנת במפורש באמנות המרכיבות את המשפט הבין-לאומי ההומניטארי, היא נובעת במישרין מזכותו של צד לעימות להפעיל כוח כנגד לוחמיו של הצד שכנגד לצורך הוצאתם מ"מעגל הלחימה".

18. חוק הלוחמים הבלתי חוקיים (להלן: חוק הלב"ח) נועד לעגן עקרון בסיסי זה של המשפט הבינלאומי ההומניטארי במשפט הישראלי הפנימי, תוך הסדרת הפרוצדורה להחזקתם של לוחמי אויב ועיגון זכויותיהם הבסיסיות. כך, בניגוד לטענות המועלות בדוח לגבי תכלית החוק ומטרתו, קבע בית המשפט העליון כי "החוק לא נועד, אפוא, לאפשר החזקתם של עצורים כ"קלפי

מיקוח". תכליתו של החוק הינה להרחיק ממעגל הלחימה מי שמשתייכים לארגוני טרור או נוטלים חלק בפעולות איבה נגד מדינת ישראל. [4]"

19. יודגש, כי במסגרת חוק הלב"ח נקבע כי גם החזקה כאמור חייבת להיבחן באופן תקופתי על-ידי ביקורת שיפוטית (הגם שדרישות אלו אינן קיימות ביחס לשבויי מלחמה).

20. הטענה המועלית בדו"ח, לפיה המדינה מעדיפה לעשות שימוש בכליאה מכוח חוק הלב"ח על פני מעצר מכוח חוק המעצרים המינהליים, מן הטעם שהראשון מספק חופש פעולה רב יותר מהאחרון, היא חסרת כל בסיס. ראשית, כפי שנקבע באחרונה על ידי בית המשפט העליון, כל אחד מהחוקים מיועד ל"אוכלוסיה" שונה; ושנית, האמירה לפיה בכליאה מכוח חוק הלב"ח "הביקורת השיפוטית ככל תכופה פחות" נטולת כל עיגון במציאות. על הזהירות ועל המידתיות הננקטת במסגרת הליך זה ניתן ללמוד גם משחרורם של מרבית הכלואים ממבצע "עופרת יצוקה", למרות שהכליאה אושרה על ידי בית המשפט. הצורך בהמשך הכליאה נבחן כל העת – והצבא, בעצת שירות הביטחון הכללי והפרקליטות, הוא שמצא לנכון לבטל, בחלוף הזמן, את צו הכליאה. כך שוחררו כל הכלואים זולת שניים – אשר מסוכנותם רבה.

21. חוקיותו של החוק ועמידתו בסטנדרטים הרלבנטיים של המשפט הבינלאומי ההומניטארי אושרה על ידי בית המשפט העליון (ע"פ 6659/06 פלונים נ' מדינת ישראל). במסגרת זו נדונה[5], בין היתר, הטענה לפיה החוק יוצר "מסלול כליאה שלישי" כנטען בדוח. בעניין זה פסקה כב' הנשיאה ביניש: "המערערים טענו בפנינו כי הוראות המעצר הקבועות בחוק יוצרות למעשה, קטגוריה שלישית של מעצר, שאינו מעצר פלילי ואינו מעצר מנהלי, ואשר כלל אינו מוכר במשפט הישראלי או הבינלאומי. אין בידנו לקבל טענה זו [...]. יוער כי עצם הסמכות הקבועה בחוק למעצר מנהלי של "אזרח" שהינו "לוחם בלתי חוקי" בשל הסכנה הנשקפת ממנו לביטחון המדינה אינה נוגדת להוראות הדין הבינלאומי ההומניטארי".

22. הטענה לפיה התיקון שנעשה באחרונה בחוק הלב"ח "משווה את סמכויות הכליאה המעוגנות בחוק לאלה שבצו המעצרים המינהליים" הינה שגויה לחלוטין, שכן כל ההגבלות הפרוצדוראליות המעוגנות בחוק הלב"ח ימשיכו לחול אף בהינתן הכרזה על "פעולות לחימה בהיקף נרחב".

23. עוד יצוין, כי במסגרת התיקון האמור, הוסמך בית המשפט המחוזי למנות לעצור שאינו מיוצג עורך דין מטעם הסנגוריה הציבורית, ולעכב את המשך הביקורת השיפוטית עד שלעצור ולעורך דינו יהיה די זמן להיפגש ולהיוועץ (סעיף 6(ג)). במקביל, הוספו ההליכים מכוח חוק הלב"ח לרשימת המקרים בהם אדם זכאי לייצוג מטעמה של הסנגוריה הציבורית, המפורטים בסעיף 18(א) לחוק הסנגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995.

---

[4] ע"פ 6659/06 פלונים נ' מדינת ישראל
[5] פסקאות 15-16

24. לא למותר לציין כי זכות כאמור, לייצוג משפטי על חשבונו של הצד שכנגד לעימות מזוין, אינה קיימת במשפט הבינלאומי ההומניטארי – בין ביחס לשבויי מלחמה ובין ביחס לכל עצור אחר – והיא מוקנית לפנים משורת הדין, וכביטוי למחויבותה העמוקה של ישראל להליך הוגן ושקוף, ככל האפשר, בעניינם של כלל העצורים.

25. לבסוף, יוער כי מבדיקה נוספת שנערכה אל מול הגורמים הרלבנטיים בצה"ל, עלה כי בתשובת דובר צה"ל מיום 4.8.09 לפנייתכם בנוגע למספר הכלואים מכוח חוק הלב"ח, נשמטו שני אנשים: אזרח לבנוני, אשר צו הלב"ח בעניינו הוצא ביום 7.7.03 והוא שוחרר ביום 29.1.04; ואזרח קנדי, אשר צו הלב"ח בעניינו הוצא ביום 21.10.02 והוא שוחרר גם כן ביום 29.1.04.

26. לעניין המקרים הפרטניים שצוינו בדו"ח:

א. <u>מוחמד ח'ראז</u> – באשר לטענת ח'ראז לפיה "חוקרי השב"כ אמרו שאני מבוקש כבר 12 שנים ומעולם לא נשלח לי זימון לחקירה..." הרינו להפנות לדברי ביהמ"ש הצבאי במ.מ. איו"ש 3179/08: "לא למותר לציין כי אין ממש בטענת השיהוי אשר נטענה על ידי ההגנה שכן כפי שציין התובע נעשו ניסיונות לעצור את המשיב אך אלו סוכלו על ידו ומשכך לא ניתן להעלות טענת שיהוי".

ב. <u>ואאל אל עתאמנה</u> – באשר לטענה לפיה הנ"ל נעצר בחשד לחברות בחמא"ס נציין כי, כפי שטענה המדינה בעמ"ם 1510/09, "לא נאמר לעתאמנה כי הינו פעיל חמא"ס אף שייתכן כי זו הייתה רוח הדברים כיוון שרוב העצורים אותה עת היו אנשי חמא"ס". באשר לטענה כי הפרקליטות טענה כי הנ"ל חבר בחזית הדמוקרטית וכי נציג השב"כ לא ידע כי עתאמנה מקבל משכורת מן הרשות הפלסטינית, נבקש לציין כי טענותיו של עתאמנה נבחנו, נדונו לפרטיהן על ידי ביהמ"ש העליון בעמ"מ 1510/09 ונדחו. משכך, נשמרה זכותו של עתאמנה להליך הוגן כפי שאף ציינה כב' השופטת חיות בהחלטתה: "[...] נראה כי הפגמים שנפלו בהליך הכליאה של המערער אינם מצדיקים במקרה דנן את ביטול הצו, משום שאלה באו על תיקונם המלא בשלב הביקורת השיפוטית וזכותו של המערער להליך הוגן נשמרה."

ג. <u>אוסאמה חג'אג' מוסא זריעי</u> – בעניינו של הנ"ל התקיימו דיונים בבית המשפט המחוזי, כאשר בביקורת העיתית השנייה בחן כב' השופט מודריק את חומר הראיות המסווג וקבע באופן חד משמעי כי יש ביסוס איתן להערכות העדכניות של גורמי הביטחון ולפיכך אין מקום להתערבותו בתוקפו של צו הכליאה או בהגבלתו.

בכבוד רב,

הילה סנא-גלעד, עו"ד
ממונה (זכויות אדם וקשרים עם
ארגונים בינלאומיים) (בפועל)

HAMOKED Center for the Defence of the Individual

המוקד להגנת הפרט

هموكيد ـ مركز الدفاع عن الفرد

מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר - עמותה רשומה
Founded by Dr. Lotte Salzberger - Registered Association
اسسته د. لوطة زلتسبرغر ـ مكتب الشكاوي ـ جمعية مسجلة

רחוב אבו עוביידה 4, ירושלים 97200
טל. 02-6283555, פקס. 02-6276317

4 Abu Obeidah St. Jerusalem 97200
Tel: 972-2-6283555, Fax: 972-2-6276317

شارع ابو عبيدة ٤، القدس ٩٧٢٠٠
هاتف: ٠٢٦٢٨٣٥٥٥/ ٠٢٦٢٦٤٤٣٨ فاكس: ٠٢٦٢٧٦٣١٧

e-mail: mail@hamoked.org.il
www.hamoked.org.il

בצלם

בצלם מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.)

"بتسيلم" مركز المعلومات الاسرائيلي لحقوق الانسان في الاراضي المحتلة

B'TSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

רחוב התעשיה 8 (קומה רביעית) ירושלים 93420
טלפון : 02-6735599, פקס : 02-6749111

شارع هتعسيا ٨، (الطابق الرابع)، القدس ٩٣٤٢٠،
تلفون ٠٢-٦٧٣٥٥٩٩ . فاكس: ٠٢-٦٧٤٩١١١

8 Hata'asiya St. (4th Floor) Talpiot, Jerusalem 93420
Tel. 02-6735599, Fax. 02-6749111

E-mail: mail@btselem.org http//www.btselem.org